

Osatyökyvyttömyys-
eläkkeen toimivuus
kuntatyössä

”Jaksaa
käydä vielä töissä,
jopa nauttii
siitä!”

”Jaksaa käydä vielä töissä, jopa nauttii siitä!”
Osatyökyvyttömyyseläkkeen toimivuus kuntatyössä

ISBN 978-952-5933-10-9 (painettu)
ISBN 978-952-5933-11-6 (verkkajulkaisu)

ISSN-L 2242-0851
ISSN 2242-0851 (painettu)
ISSN 2242-086X (verkkajulkaisu)

Kansikuva Kimmo Metsäranta/Gorilla
Ulkoasu Jaana Viitakangas
Nykypaino Oy, Vantaa 2011

Sisältö

Tiivistelmä 2

Sammandrag 5

Johdanto 8

Osatyökyvyttömyyseläkkeen käyttö ja saajat 11

Tutkimusaineisto, kysymykset ja viitekehys 13

Aineisto 13

Tutkimuksen viitekehys 17

Tutkimuskysymykset 18

Tulokset 20

Terveys ja työkyky 20

Työkykyä alentaneet tekijät ja varhainen tuki 23

Siirtyminen osatyökyvyttömyyseläkkeelle: yhteistyöverkoston toiminta ja tiedonsaanti 25

Osatyökyvyttömyyseläkkeellä oleminen: kokemukset eläkkeestä, vaikutukset hyvinvointiin ja työssä jaksaminen 27

Osatyökyvyttömyyseläkkeen toimivuus myöntötaustan mukaan tarkasteltuna 37

Yhteenveto ja pohdintaa 42

Loppuviitteet 49

Lähteet 50

Tiivistelmä

Tutkimuksessa tarkastellaan osatyökyvyttömyyseläkkeen toimivuutta kunta-alalla osatyökyvyttömyyseläkeläisten itsensä arvioimana. Tutkimus toteutettiin postikyselynä, jossa vastaajina oli 998 osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevaa henkilöä. Otos poimittiin satunnaisotannalla Kevan palvelussuhderekisteristä. Tutkimus on osa Kevan osatyökyvyttömyyseläkehanketta.

Tyypillinen osatyökyvyttömyyseläkkeelle jäänyt henkilö on alemman koulutuksen saanut, 57-vuotias nainen, jolla on tuki- ja liikuntaelinten sairaus tai sairauksia. Hän kokee fyysinen työkykynsä selvästi huonommaksi kuin henkisen työkykynsä.

Tulosten mukaan osatyökyvyttömyyseläke vaikuttaa varsin toimivalta ratkaisulta henkilölle, jonka työkyky on alentunut. Tyytyväisyys osatyökyvyttömyyseläkkeeseen on suurta, sillä jopa 90 % vastaajista ilmoittaa osatyökyvyttömyyseläkkeen olleen hyvä ratkaisu tilanteessaan. Osatyökyvyttömyyseläke on myös selvästi vähentänyt sairauspoissaoloja: yli 70 prosentilla vastaajista sairauspoissaolot ovat vähentyneet

osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen myötä. Lisäksi monet vastaajista uskovat jaksavansa jatkaa työelämässä pidempään osatyökyvyttömyyseläkkeen ansios-
ta. Vaikuttaisikin siltä, että osatyökyvyttömyyseläkkeellä on selvästi työelämään integroiva vaikutus, sillä 85 % vastaajista on edelleen oman ilmoituksensa mukaan työelämässä, vaikka osatyökyvyttömyyseläke ei sinänsä edellytä työntekoa. Alle vuoden kestäneissä osatyökyvyttömyyseläkkeissä työssäkäyntiaste on jopa 91 %. Niistäkin, jotka ovat siirtyneet osatyökyvyttömyyseläkkeelle hylkäävän työkyvyttömyyseläkepäätöksen kautta, on työelämässä 62 %, mitä voidaan pitää varsin hyvänä tuloksena. Työssäkäynti on selvimmin yhteydessä ikään ja hyväksi koettuun työkykyyn.

Osatyökyvyttömyyseläkeläiset eivät vaikuta olevan kiinnostuneita työskentelemään enemmän, sillä vain 13 % ilmoittaa, että olisi valmis työskentelemään enemmän, jos ansaintarajat olisivat korkeampia. Sen sijaan he toivovat joustoa työskentelyyn eli käytännössä ansaintarajatarkkailuun. Tulosten mukaan ansaintarajojen tarkkailu on hankalaa,

jos tekee esim. vuorotyötä. Vastauksissa tuodaan esiin myös sitä, että ansaintarajaa määritettäessä tulisi huomioida sairaudenkuva, koska voimavarat vaihtelevat sairaudenkuvan mukaan jaksoissa: joskus jaksaisi tehdä kokopäivätyötä, joskus taas ei mitään.

Jopa puolet osatyökyvyttömyyseläkeläisistä kokee työnsä liian kuormittavana. Tämän voidaan ajatella johtuvan ainakin osittain siitä, että vain kolmannes osatyökyvyttömyyseläkeläisistä ilmoittaa vaihtaneensa työpaikkaa tai työtehtäviä osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen myötä. Toisin sanottuna suurin osa osatyökyvyttömyyseläkeläisistä on jatkanut entisessä työssään vähennetyllä työajalla. Työaikamallin suunnittelussa on tärkeää varmistaa riittävä palautumisen mahdollisuus. Nyt mm. lyhennettyä työpäivää tekevät toivat esiin, että käytännössä se saattaa tarkoittaa samojen töiden tekemistä lyhyemmässä ajassa.

Varhaisen tuen toimenpiteet työpaikalla ovat tulosten mukaan melko vähäisiä, sillä kolme viidestä vastaajasta ilmoittaa, että työpaikalla ei ole tehty toimenpiteitä, joilla olisi helpotettu

työntekoa ennen eläkkeen hakemista. Varhaisen tuen suhteen huomionarvoinen havainto on myös se, että työkykyä alentaneiden syiden kirjo on varsin laaja. Sairastumisen lisäksi työkykyä ovat alentaneet mm. työpaikan ulkopuoliset kuormittavat tekijät, organisaatiomuutokset tai työpaikkahäirintä, jotka ovat vaikuttaneet vähintään joka kymmenennen vastaajan työkykyyn sitä alentavasti. Onkin tärkeä huomata, että työkyky koostuu monista eri tekijöistä, joita varhaisen tuen avulla olisi voitu ylläpitää.

Osatyökyvyttömyyseläkkeeseen liittyvää tiedottamista tulisi lisätä, sillä joka kolmas osatyökyvyttömyyseläkeläinen kokee, että tietoa on heikosti saatavilla. Kaikkein hankalammaksi tilanteen kokevat ne, joiden työkyky on muutenkin huono, koska sairaana ei jaksakaan itse etsiä tietoa. Myös esimiesten tietämystä osatyökyvyttömyyseläkkeestä ja siihen liittyvistä järjestelyistä tulisi lisätä, sillä esimiesten tieto varhaisesta tuesta ja osatyökyvyttömyyseläkkeistä vaikuttaa varsin vähäiseltä tällä hetkellä.

Osatyökyvyttömyyseläkkeelle voidaan siirtyä kahta reittiä. Suurin osa hakee

suoraan osatyökyvyttömyyseläkkeelle, mutta osatyökyvyttömyyseläke voidaan myös myöntää täyden työkyvyttömyyseläkkeen sijaan, kun eläkelaitos arvioi, että työkykyä on vielä jäljellä.

Tulosten mukaan myöntötaustalla on selvästi merkitystä siinä, millaisena ratkaisuna osatyökyvyttömyyseläke koetaan ja miten toimivana se näyttyy. Ne, jotka ovat siirtyneet osatyökyvyttömyyseläkkeelle hakemalla ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä, ovat kauttaaltaan tyytymättömämpiä osatyökyvyttömyyseläkeratkaisuun kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneet. Myös heidän työssäkäyntinsä on vähäisempää. Työssäkäymättömyys liittyy lähinnä huonoksi koettuun työkykyyn ja alhaiseen koulutustasoon. Ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneiden suhteen erityisen haasteen aiheuttaakin kouluttautumiseen ja pätevyysvaatimuksiin liittyvät kysymyk-

set. Monet tästä ryhmästä ovat usein pelkän kansa- tai keskikoulun käyneitä, eikä heillä ole välttämättä esimerkiksi tietotekniikkaan liittyvää osaamista. Näin ollen edellytykset uudelleen koulutukseen ovat lähtökohtaisesti heikommat kuin nuoremmilla ja koulutetummilla. Myös uudelleensijoittaminen voi olla hankalaa, koska mm. avustavat tehtävät, joihin ennen on pystytty siirtymään työkokeiluiden kautta, ovat vähentyneet asteittain kuntasektorilla.

Kaikkiaan osatyökyvyttömyyseläke vaikuttaa olevan kuitenkin myönteinen ratkaisu myös ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneille, sillä melko hyvän työssäkäyntiasteen lisäksi heidän sairauspoissaolonsa ovat vähentyneet selvästi, heidän tyytyväisyytensä osatyökyvyttömyysratkaisuun on melko suurta ja heidän yleinen hyvinvointinsa on kohentunut.

Sammandrag

I undersökningen granskas hur delinvalide pensionen fungerar på kommunsektorn i enlighet med hur delinvalide pensionstagarna själva bedömer saken. Undersökningen genomfördes som en postenkät som skickades till 998 delinvalide pensionstagare. Urvalet gjordes som ett slumpmässigt urval ur Kevas anställningsregister. Undersökningen utgör en del av Kevas delinvalide pensionsprojekt.

En typisk person som blivit delinvalide pensionerad är en kvinna på 57 år med lägre utbildning som har en eller flera sjukdomar i rörelseorganen. Hon upplever sin fysiska arbetsförmåga som klart sämre än sin psykiska arbetsförmåga.

Resultaten visar att delinvalide pension verkar vara en synnerligen fungerande lösning för en person vars arbetsförmåga gått ner. De som svarade var mycket nöjda med delinvalide pensionen för till och med 90 % av besvararna meddelade att den varit en god lösning i deras situation. Delinvalide pensionen har också klart minskat sjukfrånvarona: för över 70 % av dem som svarade hade sjukfrånvarona minskat i och med övergången till delinvalide pension. Dessutom

tror många av dem som svarade att de orkar fortsätta längre i arbetslivet tack vare delinvalide pensionen. Det ser ut som om delinvalide pension skulle ha en klart integrerande inverkan på arbetslivet eftersom 85 % av dem som svarade fortfarande enligt egen anmälan är i arbetslivet även om delinvalide pension i sig inte kräver att man arbetar. Också av dem som gått i delinvalide pension via avslag på invalide pensionsansökan är 62 % i arbetslivet vilket kan anses vara ett mycket gott resultat. Arbetandet har klarast samband med åldern och med en arbetsförmåga som upplevs som god.

Det verkar som om delinvalide pensionstagarna inte är intresserade av att arbeta mera eftersom endast 13 % meddelar att de vore villiga att arbeta mera om inkomstgränserna vore högre. Däremot önskar de flexibilitet i arbetet dvs. i praktiken i inkomstövervakningen. Enligt resultaten är det besvärligt att hålla reda på inkomstgränserna om man till exempel skiftesarbetar. Bland svaren kommer det också fram att man vid fastställandet av inkomstgränserna borde beakta sjukdomsbilden eftersom

resurserna varierar i perioder i enlighet med sjukdomsbilden: ibland skulle man orka arbeta på heltid, ibland inte alls.

Till och med hälften av delinvalidpensionstagarna upplever sitt arbete som alltför belastande. Detta kan man tänka sig att beror åtminstone delvis på det att endast en tredjedel av delinvalidpensionstagarna meddelar att de bytt arbetsplats eller arbetsuppgifter i och med övergången i delinvalidpension. Med andra ord har en stor del av delinvalidpensionstagarna fortsatt i sitt tidigare arbete med minskad arbetstid. Vid planering av arbetstidsmodellen är det viktigt att man försäkrar sig om möjligheten till tillräcklig återhämtning. Nu kom det till exempel fram bland dem som har förkortad arbetsdag att det i praktiken kan innebära att man gör samma arbete på kortare tid.

Åtgärderna gällande tidigt stöd på arbetsplatsen är enligt resultaten rätt få, eftersom tre av fem som svarat meddelar att det inte vidtagits några åtgärder på arbetsplatsen med vilka man hade underlättat arbetet före ansökan om pension. När det gäller tidigt stöd var en

beaktansvärd observation att orsakerna till nedsatt arbetsförmåga var mycket mångskiftande. Förutom insjuknade har arbetsförmågan nedsatts av bl.a. externa faktorer som belastat arbetsplatsen, organisationsförändringar eller arbetsplatsmobbing, vilka har inverkat negativt på minst var tionde besvarares arbetsförmåga. Det är viktigt att observera att arbetsförmågan består av många olika faktorer som hade kunnat upprätthållas med hjälp av tidigt ingripande.

Informationen om delinvalidpension borde ökas, eftersom var tredje delinvalidpensionär upplever att det är svårt att få fram information. Allra besvärligast upplever de att situationen är, vars arbetsförmåga även annars är dålig, eftersom man inte orkar söka information när man är sjuk. Även chefernas kunskaper om delinvalidpension och med den sammanhängande arrangemang borde ökas eftersom chefernas kunskaper om tidigt stöd och delinvalidpensioner verkar vara rätt obetydliga för närvarande.

Man kan gå i delinvalidpension via två olika vägar. Den största delen söker

direkt delinvalidpension, men pensionen kan också beviljas i stället för full invalidpension då pensionsanstalten bedömer att den sökande fortfarande har återstående arbetsförmåga.

Enligt resultaten har bakgrunden till beviljandet en klar betydelse för hur delinvalidpensionen upplevs som lösning och hur fungerande den är. De som har gått i delinvalidpension genom att primärt ansöka om full invalidpension är genomgående mer missnöjda med delinvalidpensionslösningen än de som sökt delinvalidpension direkt. De arbetar också mindre. Att de inte arbetar ansluter sig närmast till att arbetsförmågan upplevs som dålig och till låg utbildningsnivå. När det gäller dem som primärt sökt full invalidpension utgör frågorna i anslutning till utbildning och kompetenskrav en speciell utmaning.

Många i den här gruppen har gått endast folkskola eller mellanskola och de har inte nödvändigtvis kunskaper i till exempel datateknik. Sålunda är förutsättningarna för omskolning i princip sämre än för yngre och bättre utbildade. Också omplacering kan vara besvärligt eftersom bl.a. sådana assisterande arbetsuppgifter till vilka man förr har kunnat övergå efter arbetsprövning, stegvis har minskat på kommunsektorn.

Allt som allt ser delinvalidpension ändå ut att vara en positiv lösning också för dem som primärt sökt full invalidpension, eftersom förutom en rätt hög arbetsgrad har också deras sjukfrånvaron klart minskat, tillfredsställelsen med delinvalidpensionslösningen är rätt hög och det allmänna välbefinnandet har ökat.

Johdanto

Työurien pidentämiseen kohdistuu tällä hetkellä runsaasti huomiota. Tavoitteena on pidentää työuria niiden alusta, keskeltä ja lopusta. Työuran alkuun liittyvät esimerkiksi opintojen ja työelämään kiinnittymisen nopeuttaminen. Työuran keski- ja loppuvaiheeseen vaikutetaan työhyvinvointia edistämällä ja työkykyä tukemalla. Eläkejärjestelmän näkökulmasta työuran aikana toteutettavat työssä jatkamista tukevat toimenpiteet korostuvat.

Keva on asettanut työssä jatkamiselle kolme tavoitetta. Ensinnäkin tavoitteena on se, että mahdollisimman moni jatkaisi työelämässä omaan eläkeikänsä tai sen yli. Toisena tavoitteena on ennaltaehkäistä työkyvyn alenemista niin, että työkyvyttömyyseläkkeitä alkaisi mahdollisimman vähän. Kolmas tavoite on vaikuttaa siihen, että työssä jatkettaisiin alentuneesta työkyvystä huolimatta.

Tämä osatyökyvyttömyyseläkkeisiin kohdistuva tutkimushanke liittyy erityisesti kolmanteen tavoitteeseen. Ammatillisen kuntoutuksen ohella osatyökyvyttömyyseläke on keskeisimpiä työeläkejärjestelmän tarjoamia keinoja tukea työssä jatkamista silloin, kun työkyky on alentunut.

Osatyökyvyttömyyseläke on taloudellisessa mielessä edullinen vaihtoehto niin työntekijälle kuin työnantajalle. Työntekijä saa sen avulla mahdollisuuden jatkaa ansiotyössä osa-aikaisesti ja kartuttaa näin edelleen eläkettä. Työssä jatkamalla työntekijä hyötyy muistakin työelämään osallistumisesta koituvista hyödyistä, kuten työpaikan sosiaalisista suhteista ja henkilöstöeduista. Toisaalta työnantajan on työpanoksen saamisen ohella mahdollista säästää henkilöstömenoissa, sillä osatyökyvyttömyyseläkkeistä ei peritä varhaiseläkemenoperusteista eläkemaksua samalla tavalla kuin täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä ja kuntoutustuesta.

Osatyökyvyttömyyseläkkeiden onnistunut käyttö työssä jatkamisen tukemisessa asettaa haasteita myös työpaikoille. Organisaatioissa tulee olla tietoa osatyökyvyttömyyseläkkeestä ja sen käytön ehdoista. Lisäksi työpaikoilla tulee olla tietoa, osaamista ja toimintamalleja sen suhteen, että oikeat henkilöt riittävän varhaisessa vaiheessa hakisivat osatyökyvyttömyyseläkettä ja saisivat näin mahdollisuuden jatkaa työssä alentuneesta työkyvystä huolimatta. Organisaatioissa ja työyhteisöissä tulee olla myös osaamista ja motivaatiota tehdä käytännön järjestelyjä, jotka mahdollistavat ja helpottavat sairauslomalta palaamista tai työyhteisön uutena jäsenenä sijoittumista työyhteisöön. Voidaankin sanoa, että osatyökyvyttömyyseläkettä saavan työntekijän työhön osallistuminen mahdollistuu lopulta hyvin pitkälle työpaikalla tehtävillä toimenpiteillä sekä työyhteisön ja esimiehen suhtautumisella asiaan. Tämän lisäksi osatyökykyisen työskentelymahdollisuuksiin vaikuttavat mm. työelämän muutokset, sosiaaliturvan ehdot ja ”ajan henki” (Lehto 2011). Monet työelämän muutokset ja myös ajalle tyypilliset painotukset palvelutuotannossa ovat haasteellisia osatyökykyisten työssä jatkamisen näkökulmasta.

Kunta-alan perinteisenä vahvuutena on ollut se, että kunnissa on ollut hyvin monenlaisia työtehtäviä, jotka ovat mahdollistaneet osatyökykyisten siirtymisen työkykyään vastaaviin työtehtäviin saman työnantajan palveluksessa. Kehitys, jossa kunnat yhtiöittävät toimintojaan, muuttaa tilannetta, koska työtehtävät ovat pääsääntöisesti yhtiöissä yksipuolisempia kuin isossa peruskunnassa. Uudelleensijoitusjärjestelmän tulisi olla konsernitasoinen niin, että uudelleensijoitusmahdollisuuksia olisi mahdollista miettiä koko konsernitasolla eikä pelkästään yhtiötasolla.

Toisaalta viime aikoina korostunut tuottavuuden kohottamispyrkimys hankaloittaa osatyökykyisten tilannetta. Korkealle asetettuja tulostavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa, jos organisaatioissa kaikki eivät osallistu työhön sadan prosentin panoksella. Sama asetelma syntyy silloin, kun kuntatyö joutuu kilpailemaan yksityisen sektorin

palvelutuottajien kanssa esimerkiksi tilaaja-tuottajamallin puitteissa. Samoin jos organisaatiolla on tavoitteena vähentää henkilöstömäärää, osatyökykyisten työssä jatkaminen hankaloituu.

Haasteellisesta toimintaympäristöstä huolimatta myönnettyjen osatyökyvyttömyyseläkkeiden määrä on kunta-alalla viime vuosina kasvanut. Vuonna 2010 kunnallisessa eläkejärjestelmässä 36 % uusista työkyvyttömyyseläkkeistä oli osatyökyvyttömyyseläkkeitä. Kunnissa osatyökyvyttömyyseläkkeitä käytetään tällä hetkellä selvästi enemmän kuin esimerkiksi yksityisellä sektorilla. On myös odotettavissa, että määrät tulevat edelleen kasvamaan. Siksi on tärkeää, että osatyökyvyttömyyseläkeläisistä ja -prosessista saadaan mahdollisimman kattavaa ja ajantasaista tietoa.

Kevan vuoden 2011 aikana toteuttaman osatyökyvyttömyyseläkkeeseen kohdistuneen tutkimushankkeen tavoitteena on ollut tuottaa tietoa, jolla osatyökyvyttömyyseläkkeeseen liittyvää toimintaa on mahdollista edelleen parantaa. Erillisiin osatutkimuksiin jakautuneessa hankkeessa osatyökyvyttömyyseläkkeitä on tutkittu työntekijöiden haastattelujen, asiakirja-aineiston sekä tilastojen avulla (ks. Träskelin 2011a; Träskelin 2011b; Koski-Pirilä 2011). Tämä raportti sisältää hankkeen kyselytutkimusosion tulokset.

Osatyökyvyttömyyseläkkeiden käyttö ja saajat

Osatyökyvyttömyyseläkkeen voi saada henkilö, jonka työkyky on heikentynyt vähintään kaksi viidesosaa eli 40 prosenttia. Työntekijä voi hakea eläkettä jo kokopäivätyössä ollessaan, mikäli hänen työkykynsä on alentunut sairauden, vian tai vamman vuoksi. Myöntämisen edellytyksenä on kuitenkin se, että työkyvyttömyyden kestoksi arvioidaan vähintään vuosi. Oikeudesta osatyökyvyttömyyseläkkeeseen voidaan antaa ennakkopäätös. Se mahdollistaa osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen suoraan työstä, sillä työntekijällä on ennakkopäätöksen saatuaan yhdeksän kuukautta aikaa sopia työnantajan kanssa osa-aikatyöhön liittyvistä järjestelyistä. Osatyökyvyttömyyseläke ei kuitenkaan edellytä työntekoa. Tämä aiheuttaa osaltaan haasteen osatyökyvyttömyysjärjestelmän toimivuuteen, sillä voidaan katsoa, että järjestelmä on toimiva silloin, kun mahdollisimman moni osatyökyvyttömyyseläkeläinen jatkaa työntekoa eikä eläke toimi vain ansaintakyvyn alenemisen korvaajana (vrt. Gould 2008).

Osatyökyvyttömyyseläkkeellä ollessaan työntekijä voi ansaita enintään 60 prosenttia työkyvyttömyyttä edeltäneestä vakiintuneesta keski-ansioista tai vähintään 687 euroa kuukaudessa (ansioraja on sidottu Kela-indeksiin ja tässä ko. summa on vuoden 2011 tasossa). Osatyökyvyttömyyseläke voidaan myöntää myös määräaikaisena kuntoutus-tukena (osakuntoutustuki), jos katsotaan, että työkyky voidaan vielä palauttaa hoidon tai kuntoutuksen avulla. Osakuntoutustuet ovat kuitenkin melko harvinaisia: vuonna 2010 osatyökyvyttömyyseläkkeille siirtyneistä vain kuudesosa siirtyi osakuntoutustuelle (Koski-Pirilä 2011). Osatyökyvyttömyyseläkettä voidaan hakea joko suoraan tai se voidaan myöntää täyden työkyvyttömyyseläkkeen sijaan, kun arvioidaan, että työkykyä on vielä jäljellä. Yleensä osatyökyvyttömyys-

eläkkeelle hakeudutaan suoraan hakemalla, harvemmin se myönnetään täyden työkyvyttömyyseläkkeen sijaan. Esimerkiksi viime vuonna vain kuutisen prosenttia osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä oli hakenut täyttä työkyvyttömyyseläkettä (Koski-Pirilä 2011). Keskimääräinen ikä osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneillä on 57 vuotta, osakuntoutustuelle noin 50 vuotta (Koski-Pirilä 2011).

Sairausryhmittäin tarkasteltuna eniten osatyökyvyttömyyseläkkeitä myönnetään tuki- ja liikuntaelinten sairauksien perusteella. Vuonna 2010 kunta-alan työntekijöistä kolme viidestä jäi eläkkeelle tuki- ja liikuntaelinsairauksien vuoksi ja joka kuudes mielenterveyden ongelmien vuoksi. Osatyökyvyttömyyseläke ja osakuntoutustuki eroavat kuitenkin toisistaan tässä suhteessa, sillä osakuntoutustuelle siirrytään selvästi enemmän mielenterveyssyistä. Tämän voidaan olettaa johtuvan siitä, että tuki- ja liikuntaelinsairaudet johtavat herkemmin pysyvälle työkyvyttömyyseläkkeelle kuin mielenterveyden häiriöt. Mielenterveyshäiriöistä paranemisen arvioidaan yleensä olevan todennäköisempää kuin tuki- ja liikuntaelinsairauksista toipumisen.

Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyy lähes 2000 kuntatyöntekijää vuodessa. Siirtyneiden kuntatyöntekijöiden määrä on noin kuusi kertaa suurempi viimeisen viidentoista vuoden aikana. Samanaikaisesti uudet täydet työkyvyttömyyseläkkeet ovat vähentyneet (Koski-Pirilä 2011). Osatyökyvyttömyyseläkkeen suosiota selittää ainakin yksilöllisen varhaiseläkkeen asteittainen poistuminen sekä kuntatyöntekijöiden ikääntyminen (Halmeenmäki & Lybäck 2008). Toinen syy suosioon liittyy siihen, että osatyökyvyttömyyseläkettä on tuotu aiempaa aktiivisemmin esille täyden työkyvyttömyyseläkkeen vaihtoehtona.

Tutkimusaineisto, kysymykset ja viitekehys

Aineisto

Tutkimuksen aineisto on kerätty postikyselynä elokuussa 2011. Otos on muodostettu satunnaisotannalla poimimalla Kevan palvelus-suhderekisteristä 1 000 henkilöä, joilla on ollut osatyökyvyttömyyseläke maksussa vuonna 2010. Henkilöt ovat voineet hakea suoraan osatyökyvyttömyyseläkkeen ennakkopäätöstä tai täyttää työkyvyttömyyseläkettä, joka on hylätty, mutta katsottu, että kriteerit osatyökyvyttömyyseläkkeeseen täyttyvät.

Kevan osatyökyvyttömyyseläkehankkeen alkuvuodesta 2011 toteutettu haastattelututkimus (Träskelin 2011a) antoi viitteitä siitä, että myöntötausta vaikuttaa siihen, miten osatyökyvyttömyyseläkkeeseen suhtaudutaan ja millaisia kokemuksia siitä on. Tämän vuoksi yhtenä tutkimusintressinä oli tarkastella osatyökyvyttömyyseläkkeen toimuutta eläkkeen myöntötaustan mukaan. Tutkimuksessa painotettiin täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneiden osuutta ottamalla mukaan 250 sellaista vastaajaa, jotka olivat ensisijaisesti hakeneet täyttää työkyvyttömyyseläkettä vuosina 2006–2010 mutta jotka olivat saaneet siitä hylkäävän päätöksen. Painotuksella haluttiin varmistaa täyttää työkyvyttömyyseläkettä saaneiden riittävä määrä.

Lopullinen otoskoko oli 998 henkilöä, sillä kaksi otokseen valikoituneista oli kuollut. Vastaamatta jättäneille lähetettiin kaksi muistutus-kyselyä. Yhteensä kyselyitä palautui takaisin 754. Vastausprosentti oli 75,5, mitä voidaan pitää erittäin hyvänä. Vastaajista 132 oli täyttä työkyvyttömyyseläkettä ja siitä hylkäävän päätöksen saaneita.

Kyselylomakkeessa oli kysymyksiä liittyen terveyteen ja työkykyyn, osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen liittyvään prosessiin, työssä

jatkamista tukeviin ratkaisuihin sekä työhön ja työelämään liittyviä kysymyksiä. Mukana oli myös kysymyksiä, joihin vastaajat saivat omin sanoin, avoimin vastauksin, kertoa kokemuksiaan osatyökyvyttömyyseläkkeestä.

Vastaajat on raportissa jaoteltu sen mukaan, ovatko he päässeet osatyökyvyttömyyseläkkeelle suoraan sitä hakemalla vai siirtyneet osatyökyvyttömyyseläkkeelle täyden työkyvyttömyyseläkkeen sijaan, kun on arvioitu, että työkykyä on vielä jäljellä osa-aikaiseen työskentelyyn. Raportissa tarkastellaan ensin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneita (sivut 20–36) ja sen jälkeen osatyökyvyttömyyseläkeläisiä, jotka ovat siirtyneet osatyökyvyttömyyseläkkeelle täyden työkyvyttömyyseläkkeen sijaan (sivut 37–41). Jatkossa tästä ryhmästä käytetään nimitystä ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneet. Taulukossa 1 esitetään kummankin ryhmän rakenne eräiden taustamuuttujien mukaan.

Suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneista vastaajista naisia on 86 %, ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneista 90 %. Kun verrataan lukuja kaikkiin KuEL-vakuutettuihin, voidaan todeta, että osatyökyvyttömyyseläkeläisissä on keskimäärin enemmän naisia. Kuel-vakuutetuista vuoden 2010 lopussa oli naisia 77 % ja miehiä 23 % (Kunta-alan eläkkeet 2010).

Keski-ikä suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneilla on 56,7 vuotta, täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneilla 57,3 vuotta. Ikäryhmittäin tarkasteltuna painottuu 55-59 -vuotiaiden osuus kummasakin ryhmässä. Etenkin täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneiden ryhmässä heitä on paljon.

Osatyökyvyttömyyseläkeläiset ovat jonkin verran vähemmän koulutettuja kuin kuntatyöntekijät keskimäärin: korkeakoulutettujen osuus on pienempi ja vastaavasti pelkän peruskoulutuksen saaneiden osuus suurempi kuin kunta-alalla keskimäärin. Korkeakoulututkinto (ammattikorkeakoulu/korkeakoulu/lisensiaatin -tai tohtorin tutkinto) on melko harvinainen osatyökyvyttömyyseläkeläisillä, etenkin täyttä

Taulukko 1

VASTAAJARYHMIEN
RAKENNE TAUSTA-
MUUTTUJIEN
MUKAAN, %.

	Suoraan osatyökyvyttömyys eläkettä hakeneet		Ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneet	
	%	n	%	n
Sukupuoli				
Nainen	86	496	90	115
Mies	14	84	10	13
Ikä				
Alle 55 vuotta	26	149	17	21
55–59 -vuotta	39	229	54	69
60 vuotta täyttäneet	35	206	29	37
Koulutus				
Perus- tai keskiaste	26	149	40	51
Kouluaste	31	181	29	37
Opistoaste	31	178	25	32
Korkeakoulututkinto	13	73	6	7
Siviilisääty				
Naimisissa tai avoliitossa	74	434	72	92
Naimaton / eronnut / leski	26	149	28	35
Työnantaja				
Kunta tai kaupunki	59	340	74	94
Kunnallinen organisaatio	38	217	21	27
Muu työnantaja	4	21	5	6
Toimiala				
Sosiaali	21	119	29	36
Terveys	40	226	29	36
Tekninen	11	60	12	15
Sivistys	10	56	11	14
Hallinto, talous, yleinen	7	37	9	11
Muu	12	66	11	14
Osatyökyvyttömyyseläkkeen kesto				
Korkeintaan 1 vuoden	13	78	7	9
1–2 vuotta	26	153	28	35
2–3 vuotta	21	122	23	28
Yli 3 vuotta	39	225	41	51
Yhteensä	100	597	100	132

työkyvyttömyyseläkettä hakeneiden keskuudessa. Muutoin vastaajat jakaantuvat melko tasaisesti eri koulutusluokkiin. Ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneet eroavat suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneista siinä, että heistä selvästi harvemmallalla on ammatillinen koulutus.

Suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneista kunnan palveluksessa on 59 %, vastaajista. Ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneiden joukossa kunnan palveluksessa on useampi, kolme neljäsosaa. Kunnallisen organisaation¹ palveluksessa on suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneista vajaa kaksi viidesosaa, täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneista viidesosa.

Suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneiden ryhmässä painottuu terveysalalla työskentely ja täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneiden ryhmässä painottuu sosiaalialalla työskentely verrattuna kunta-alaan keskimäärin. Kun huomioidaan toimialan painottuminen, koulutustaso sekä kunta-alan ammatit, joista yleisimmin jäädään osatyökyvyttömyyseläkkeelle, voidaan olettaa, että ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneissa on edustettuna paljon kodinhoitajia, kotiaavustajia, siivoojia ja perhepäivähoitajia. Suoraan osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneissä taas oletettavasti on edustettuna mm. perus- ja lähihoitajia ja sairaanhoitajia. Sukupuolen mukaan (ei taulukossa) tarkasteltuna voidaan todeta, että suurin osa (62 %) miehistä työskentelee teknisellä tai sivistysalalla, naisista suurin osa (69 %) sosiaali- ja terveysalalla.

Osatyökyvyttömyyseläkkeen kestossa ei myöntötaustan mukaan tarkasteltuna ole juurikaan eroa. Kummassakin ryhmässä valtaosalla vastaajista osatyökyvyttömyyseläke on kestänyt yli kolme vuotta. Keskimääräinen osatyökyvyttömyyseläkeaika on täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneilla 3,3 vuotta ja suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneilla 3,5 vuotta. Tämä vastaa kunta-alan keskiarvoa (Koski-Pirilä 2011).

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että keskeisimmät taustamuuttujat jakaantuvat aineistossa jokseenkin samalla tavalla kuin kunta-alalla

keskimäärin. Aineisto siis vastaa perusjoukkoa eli KuEL-vakuutetuista osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä hyvin (vrt. Koski-Pirilä 2011).

Tutkimuksen viitekehys

Raportissa käytetään löyhänä viitekehyksenä Kevan aktiivisen tuen toimintatapaa. Aktiivisen tuen toimintatapaa voidaan lyhyesti kuvata kehikoksi, jonka tarkoituksena on tukea organisaatioita kehittämään omia työkyvyn tukimalleja osaksi työpaikkojen arkea. Aktiivisen tuen toimintamalli tähtää siihen, että mahdollisimman moni jatkaa työssään eläkeikään tai sen yli, että mahdollisimman harva jää työkyvyttömyyseläkkeelle ja että työntekijät voivat jatkaa työelämässä mahdollisimman pitkään alentuneesta työkyvystä huolimatta.

Aktiivisen tuen toimintatapa sisältää varhaisen, tehostetun ja paluun tuen mallit sekä näihin sisältyvät työterveyshuoltoyhteistyön käytännöt. Aktiivinen tuki painottaa kaiken perustana varhaista puuttumista eli **varhaista tukea**. Tehokkaalla varhaisella tuella ennaltaehkäistään työkykyongelmien pahenemista, säästetään kustannuksissa (esim. sairauspoissaolot) ja voidaan usein ehkäistä raskaampien työkykyä tukevien ratkaisujen käyttöönottoa, josta on esimerkkinä osatyökyvyttömyyseläke. Varhainen tuki on ratkaisujen hakemista työyksikössä. Ajatuksena on, että työyksikkö omin voimin tunnistaa ja löytää ratkaisuja tilanteisiin, jotka pitkittyessään voivat johtaa työkyvyn heikentymiseen. Vastuu varhaisesta tuesta ja puuttumisesta on esimiehellä. Mutta myös työntekijällä itsellään on vastuu ja velvollisuus huolehtia työkyvystään ja ilmoittaa, jos hän kokee työkyvyssään tai työssä suoriutumisessaan ongelmia.

Jos varhaisen tuen toimenpiteet eivät riitä ratkaisemaan työssä suoriutumisen ongelmia vaan työkyky edelleen heikkenee, on ryhdyttävä miettimään ”järeämpiä” keinoja työkyvyn tukemiseen. **Tehostettu tuki** on ratkaisujen hakemista verkostoyhteistyöllä, jossa mukana on myös työterveyshuolto ja usein myös henkilöstöhallinnon edustaja.

Tehostetun tuen mallissa kartoitetaan, mikä työkykyä heikentää ja mitä asialle voidaan tehdä. Työkykyä tukevia ja työssä jatkamista mahdollistavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi ammatillinen kuntoutus, osatyökyvyttömyyseläke, kuntoutustuki tai osa-aikaeläke.

Paluun tuki on tukea työntekijälle pitkän sairauspoissaolon jälkeen. Paluun tuen toteutus on osa esimiestyötä, jossa työterveyshuolto toimii tukiresurssina.

Aktiivisen tuen toimintatavassa korostetaan sitä, että päävastuun työkykyasioista tulisi olla organisaatiolla. Osana strategista henkilöstöjohtamista organisaatio määrittelee tavoitteensa työkyvyn johtamiseksi ja työssä jatkamiseksi. Tavoitteet toteutetaan toimivien työkyvyn tukimallien avulla. Aktiivisen tuen toimintatavassa painottuu se, että organisaatiolla on paras tietämys ja mahdollisuudet toteuttaa konkreettisia toimenpiteitä työtehtävien ja vaikkapa vakanssien muokkaamiseksi. Organisaatioon luodut mahdollisuudet ja tahtotila konkretisoituvat esimiestoiminnassa ja verkostoyhteistyössä työterveyshuollon kanssa (eli esimerkiksi millaiset työjärjestelyt työpaikalla ovat mahdollisia ja miten työvuorot voidaan räätälöidä). Työkyvyn tukeminen ja seuranta on osa esimiestyötä, jossa työterveyshuolto ja muut sidosryhmät toimivat asiantuntijan ja tukiresurssin roolissa.

Tutkimuskysymykset

Tämä raportti on rakennettu eläkeprosessia (vrt. Beehr 1986) kuvaavaan muotoon niin, että aluksi käydään läpi aikaa ennen osatyökyvyttömyyseläkettä ja tarkastellaan mm. varhaista tukea. Sen jälkeen käydään läpi eläkkeelle siirtymiseen liittyvää prosessia ja siihen kytkeytyvän yhteistyöverkoston toimintaa. Lopuksi tarkastellaan itse osatyökyvyttömyyseläkkeellä olemista ja osatyökyvyttömyyseläkkeen toimivuutta. Täyden työkyvyttömyyseläkkeen sijaan osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä tarkastellaan erikseen lopussa muutaman tärkeimmän kysymyksen kautta.

Tämä tutkimus vastaa mm. seuraaviin kysymyksiin:

- Millaiselta vaikuttaa osatyökyvyttömyyseläkkeen toimivuus osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden arvioimana? Mikä siinä on koettu hyväksi, mikä huonoksi? Millaiseksi koetaan yhteistyö eri toimijoiden välillä?
- Miten työkyvyn alenemiseen liittyviä ongelmia on ratkaistu työpaikoilla?
- Miten aktiivista on osatyökyvyttömyyseläkeläisten työssäkäynti? Miten kuormittavana osatyökyvyttömyyseläkeläiset kokevat työskentelyn? Millaisia työaikamalleja on käytössä?
- Miten eläkkeen myöntötausta vaikuttaa kokemuksiin osatyökyvyttömyyseläkkeestä?

Tulokset

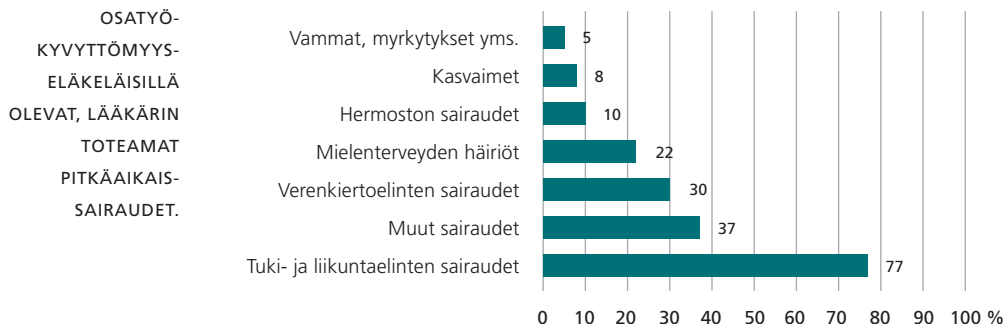
Terveys ja työkyky

Voidaan ajatella, että osatyökyvyttömyyseläkejärjestelmä on toimiva silloin, kun mahdollisimman moni osatyökyvyttömyyseläkeläinen jatkaa työntekoa eikä eläke toimi vain ansaintakyvyn alenemisen korvaajana (vrt. Gould 2008). Tämä edellyttää kuitenkin, että osatyökyvyttömyyseläkeläisellä on riittävästi työkykyä jäljellä suoriutuakseen työssä. Tämän takia tutkimuksessa tarkasteltiin osatyökyvyttömyyseläkeläisten koettua työkykyä ja pitkäaikaissairauksia erilaisten mittareiden avulla. Työkykymittareita on mielenkiintoista käyttää myös sen vuoksi, että niiden voidaan ajatella antavan suuntaviivoja siitä, miten työpaikalla on onnistuttu räätälöimään ratkaisuja, jotka tukevat ja ylläpitävät osatyökyvyttömyyseläkeläisten työkykyä.

Tuki- ja liikuntaelinten sairaudet yleisimpiä

Vastaajilta tiedusteltiin, mitä lääkärin toteamia pitkäaikaissairauksia heillä on. Vastaajat saivat valita kaikki sairaudet, jotka tulivat kysymyk-

Kuvio 1

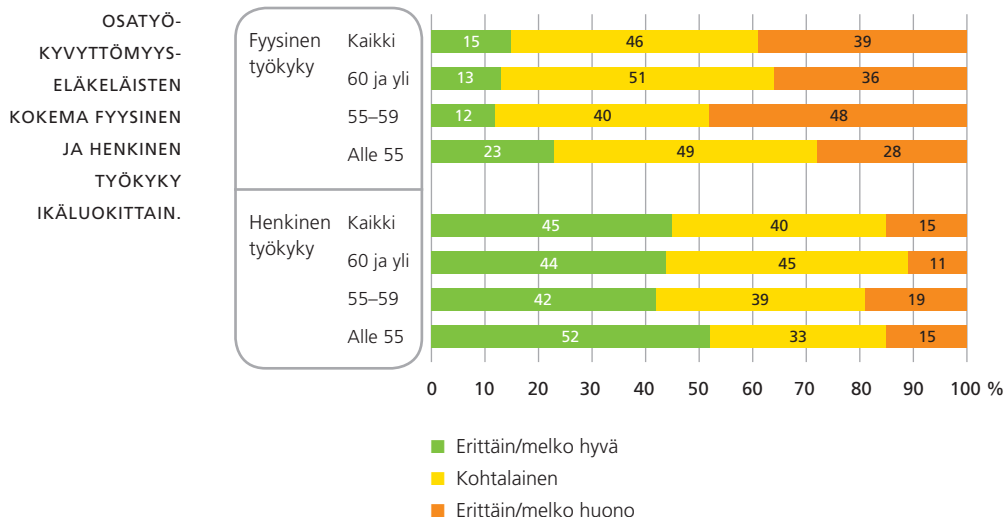
seen. Lähes neljä viidestä ilmoittaa tuki- ja liikuntaelinsairauksista ja lähes kolmannes mielenterveyden häiriöistä. Verenkiertoelinten sairauksia on melko runsaasti, 37 %:lla, mutta tämä kertonee mm. siitä, että ikääntymisen myötä esimerkiksi verenpainetauti yleistyy.

Henkinen työkyky koetaan fyysistä paremmaksi

Osatyökyvyttömyyseläkeläiset kokevat fyysisen työkykynsä selvästi huonommaksi kuin henkisen työkykynsä, mikä heijastanee sitä, että osatyökyvyttömyyseläkkeelle on päädytty selvästi useammin tuki- ja liikuntaelinten sairauksien kuin esimerkiksi mielenterveyden ongelmien vuoksi.

Koettua fyysistä työkykyä voidaan tarkastella kahdesta eri näkökulmasta. Jos tarkastellaan niiden osuutta, jotka ovat kokeneet fyysisen työkykynsä erittäin tai melko hyväksi (15 %), voidaan todeta, että osatyökyvyttömyyseläkeläiset arvioivat fyysisen työkykynsä melko

Kuvio 2

huonoksi. Tämä korostuu etenkin, jos lukua verrataan kunta-alan keskimääräiseen työkykyarvioon. Esimerkiksi Kaartisen (2011) tuloksissa kävi ilmi, että kunta-alan työntekijöistä noin kolme neljästä arvioi fyysisen työkykynsä hyväksi tai erinomaiseksi. Toisaalta osaeläkkeensaajien arviota omasta fyysisestä työkyvystään voidaan lähestyä myös sitä kautta, että selvä enemmistö, 60 prosenttia, kokee työkykynsä kuitenkin vähintään kohtalaiseksi. Tässä valossa osaeläkeläisten fyysisen työkyvyn voi todeta olevan – tilanteeseen nähden – kohtuullisen hyvä.

Koettu henkinen työkyky arvioidaan fyysistä paremmaksi, sillä erittäin tai melko hyväksi sen kokee lähes puolet osaeläkeläisistä (45 %) ja vähintään kohtalaiseksi 85 prosenttia.

Ikäluokittain tarkasteltuna fyysisen työkyvyn suhteen on havaittavissa eräänlainen U-käyrä niin, että nuorin (alle 55) ja vanhin (yli 60) ikäluokka arvioi työkykynsä paremmaksi kuin 55–59-vuotiaat. Tulos tukee sitä aiemmissakin tutkimuksissa havaittua seikkaa, että työelämästä ovat valikoituneet pois ne, joilla on työkyvyssä ongelmia, ja jäljelle jääneet ne, joilla on resursseja jatkaa, ”tervaskannot” (vrt. Rytönen ym. 2007). Henkisen työkyvyn suhteen ei ole ikäluokittaisia eroja.

Naiset kokevat henkisen työkykynsä paremmaksi kuin miehet, mutta fyysisen työkyvyn suhteen ei sukupuolittaista eroa ole. Tämä johtunee siitä, että miehillä on tässä aineistossa aavistuksen verran enemmän mielenterveyden ongelmia kuin naisilla. Naisilla on puolestaan enemmän tuki- ja liikuntaelinten sairauksia.

Vastaajat saivat arvioida työkykyään myös antamalla sille pisteitä asteikolla 0–10 nollan kuvatessa huonointa mahdollista työkykyä ja kymmenen parasta mahdollista työkykyä. Osatyökyvyttömyyseläkeläisten työkyvyn keskiarvo on 5,15 (mediaani 5). Se on suunnilleen samaa luokkaa kuin aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu osatyökyvyttömyyseläkeläisten työkyvyn arvioksi (ks. esim. Gould 2010).

Työkykyä alentaneet tekijät ja varhainen tuki

Työkyvyn käsite on muuttunut yhteiskunnallisen kehityksen myötä.

Lääketieteellisesti painottuvasta työkyvyn määrittelystä on siirrytty moniulotteisempaan työkyvyn kuvailuun, jossa terveyden ja toimintakyvyn lisäksi työkykyyn vaikuttavat myös mm. elintavat, osaaminen, arvot, asenteet, työn eri piirteet sekä yksilön lähiyhteisö ja elämäntilanne (Ilmarinen ym. 2006).

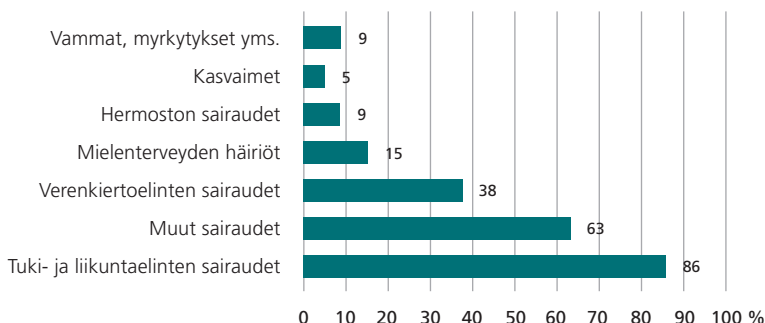
Osatyökyvyttömyyseläkeläisiltä kysyttiin, minkä asioiden he ovat kokeneet alentaneen eniten työkykyään. Kärkisijalle nousee, ymmärrettävästi, sairastuminen tai vamma, jonka 86 prosenttia osatyökyvyttömyyseläkeläisistä kokee alentaneen työkykyään.

Kaksi kolmasosaa kokee fyysisen kuormituksen ja reilu kolmannes kokee henkisen kuormituksen vaikuttaneen työkykyynsä. Jopa 15 prosenttia osatyökyvyttömyyseläkeläisistä ilmoittaa työyhteisöongelmien alentaneen työkykyään. Työn ulkopuoliset tekijät, kuten avioero tai lapsen kuolema, ovat kuormittaneet joka kymmenettä. Saman verran osatyökyvyttömyyseläkeläisistä ilmoittaa työkykyään alentaneen jonkin muun syyn. Muita syitä ovat mm. organisaatio- muutokset tai muutokset työnkuvassa.

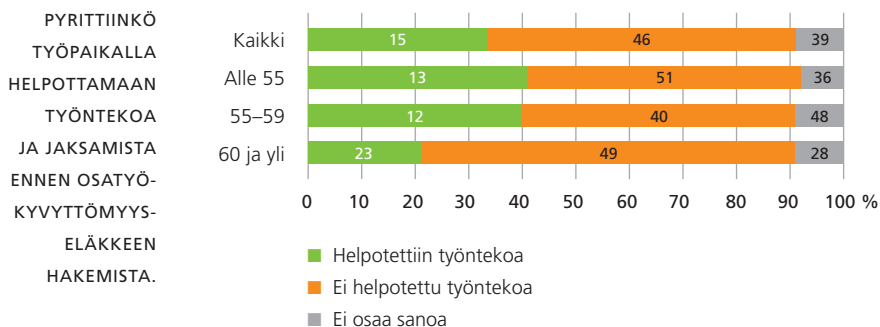
*Työkykyä
alentaneiden syiden
kirjo laaja.*

Kuvio 3

OSATYÖ-
KYVYTTÖMYYS-
ELÄKELÄISTEN
TYÖKYKYÄ
ALENTANEET
TEKIJÄT.

Kuvio 4

Varhaisen tuen toimenpiteissä paljon parantamisen varaa

*Kolme viidestä
osatk-eläkeläisestä
ilmoittaa, ettei työtä
helpottavia järjestelyitä
tehty ennen eläkkeelle-
siirtymistä.*

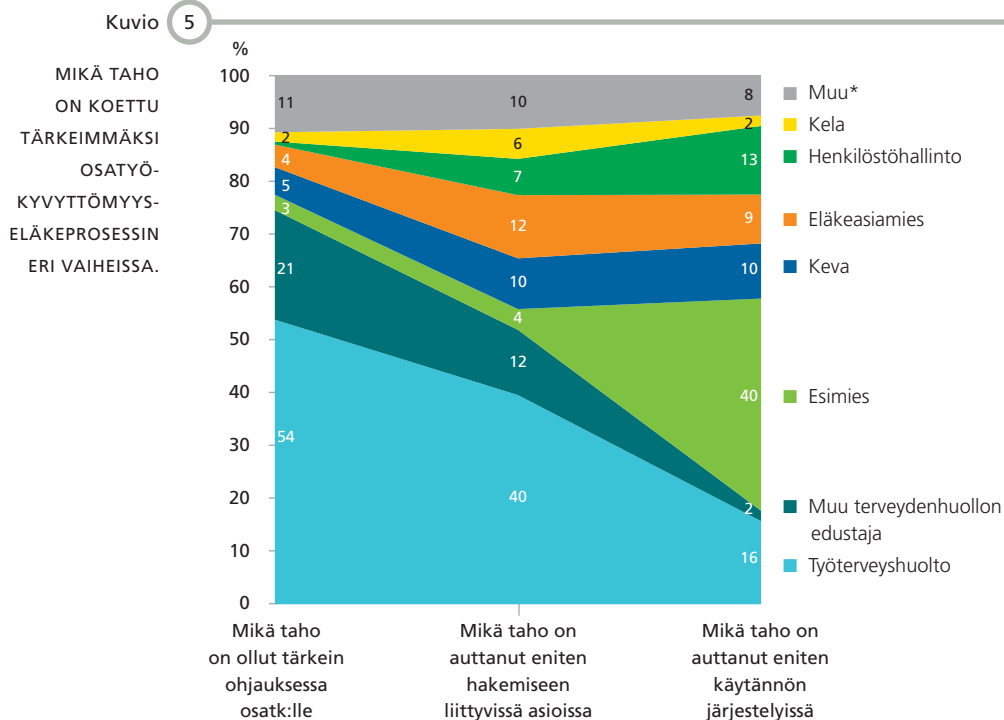
Ilhanteellinen tilanne olisi sellainen, että kun työpaikalla havaitaan merkkejä työntekijän työkyvyn alenemisesta, esimies, muut työhyvinvoinnista vastaavat tahot organisaatiossa sekä tarpeen vaatiessa myös työterveyshuolto etsivät yhdessä työntekijän kanssa keinoja, joiden avulla työntekijän kuormitusta vähennetään ja helpotetaan työssä jatkamista.

Vaikuttaa siltä, että varhaisen tuen toimenpiteissä työpaikoilla on parantamisen varaa vielä runsaasti, sillä jopa kolme viidestä osatyökyvyttömyyseläkeläisistä tuo esille, ettei omalla työpaikalla ole tehty toimenpiteitä, joilla olisi helpotettu työntekoa ennen eläkkeen hakemista. Tämä on etenkin vanhimman ikäluokan osaeläkkeensaajien kokemus, sillä heistä 70 prosenttia ilmoittaa, ettei tällaisia toimenpiteitä tehty.

Siirtyminen osatyökyvyttömyyseläkkeelle: yhteistyöverkoston toiminta ja tiedonsaanti

Työterveyshuollon tuki koetaan tärkeimpänä

Osatyökyvyttömyyseläkeprosessin onnistumista edesauttaa yhteistyöverkoston aktiivinen tuki (Träskelin 2011). Yhteistyöverkosto, etenkin esimiehen tuki, on tärkeä esimerkiksi onnistuneiden työjärjestelyiden organisoimisessa. Tämän vuoksi osatyökyvyttömyyseläkeläisiltä tiedusteltiin, millaista tukea he saivat eri tahoilta osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen eri vaiheissa ja minkä tuen he kokivat tärkeimmäksi.

*Muu; työkaveri, uudelleen sijoittaja, tuttava, media, työsuojelu

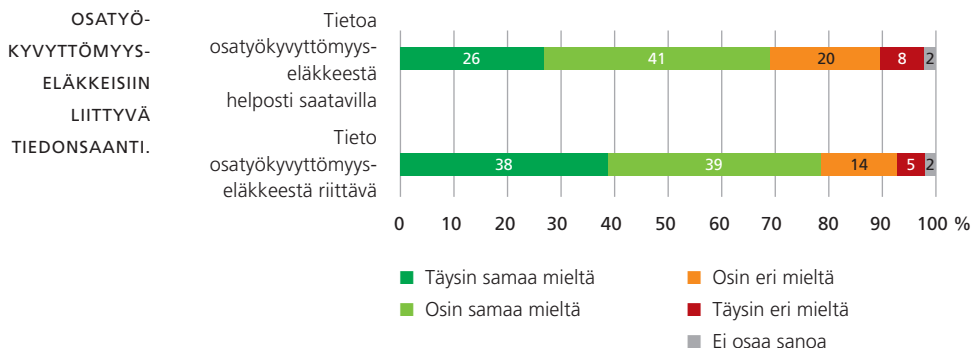
”Puhkiuupuneena jo hakemuksen täyttämisen oli melkoinen urakka.”

Tulosten mukaan osatyökyvyttömyyseläkkeelle ohjaavassa prosessissa työterveyshuollon rooli on keskeinen, sillä yli puolet vastaajista arvioi työterveyshuollon tärkeimmäksi tahoksi osatyökyvyttömyyseläkkeelle ohjaamisessa. Noin viidesosa arvioi muun terveydenhuollon edustajan (esim. erikoislääkäri, kuntoutuslaitos) olevan tärkein eläkkeelle ohjaamisessa. Esimiehen rooli arvioidaan tässä suhteessa yllättävän pieneksi.

Eniten tietoa ja tukea osatyökyvyttömyyseläkkeen hakemiseen liittyvissä asioissa (esimerkiksi hakemuksen täyttämiseen) kokevat vastaajat niin ikään saaneensa työterveyshuollosta. Kaksi viidesosaa vastaajista ilmoittaa sen tärkeimmäksi avuksi. Seuraavaksi tärkeimmäksi avuksi koetaan eläkeasiamies, muu terveydenhuollon edustaja tai Keva. Käytännön järjestelyyn liittyvissä asioissa, kuten palkkaus- ja työaika-asioissa, vastaajat kokevat selvästi tärkeimmäksi avuksi esimiehen (40 %). Viitisentoista prosenttia vastaajista pitää tärkeimpänä apuna käytännön asioiden järjestelyissä työterveyshuoltoa tai henkilöstöhallintoa.

Osatyökyvyttömyyseläkkeeseen liittyvä tiedottaminen ei näyttäisi vielä toimivan parhaalla mahdollisella tavalla, sillä lähes kolmannes

Kuvio 6

vastaajista kokee, että osatyökyvyttömyyseläkkeisiin liittyvää tietoa on ollut vaikeasti saatavilla. Viidesosa osaeläkeläisistä myös kokee, ettei osatyökyvyttömyyseläkkeestä saatu tietoa ole ollut riittävää. Huomionarvoista on, että etenkin niillä osaeläkkeensaajilla, jotka kokevat terveydentilansa huonoksi, on vaikeuksia saada tietoa. Avoimet vastaukset antavat tälle tulokselle tukea:

”Sairaus vei voimat; ei jaksu kysellä ja hoitaa asioita. Onneksi oli mies, joka hoisi. Kaikilla ei ole sellaista omaista.”

”Paljon jäi tiedonhaussa oman aktiivisuuden varaan. Asiatietoa oli hirveän vaikea saada ja etenkin soveltaa käytäntöön eli mitä mikään tarkoittaa omalla kohdallani.”

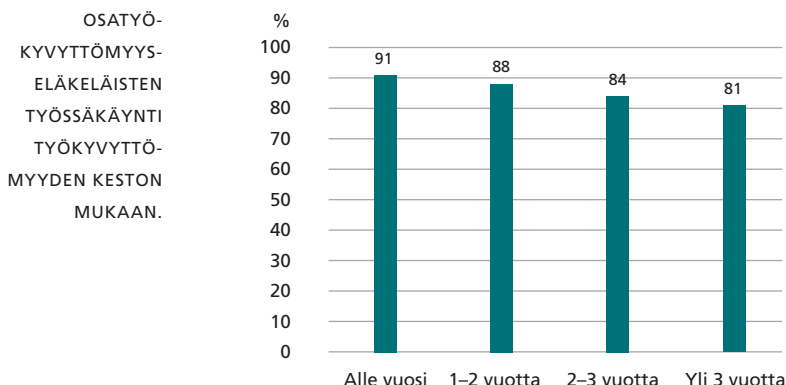
Osatyökyvyttömyyseläkkeellä oleminen: kokemukset eläkkeestä, vaikutukset hyvinvointiin ja työssä jaksaminen

Osatyökyvyttömyyseläkeläisistä 85 % työelämässä, alle vuoden kestäneissä eläkkeissä työssäkäyntiaste jopa 91 %

Osatyökyvyttömyyseläke ei edellytä työntekoa. Siksi onkin mielenkiintoista tarkastella, kuinka moni osatyökyvyttömyyseläkeläisistä käy yhä töissä. Tässä tutkimuksessa 85 prosenttia osaeläkkeensaajista on oman ilmoituksensa mukaan työssä. Työssäkäynti vähenee asteittain osatyökyvyttömyyseläkkeen keston pidentyessä. Alle vuoden kestäneissä eläkkeissä työssäkäyntiaste on jopa 91 %, yli kolme vuotta kestäneissä eläkkeissä se on 81 %.

Työssäkäymättömyyttä selvitettiin tarkemmin eri taustamuuttujien avulla. Työssäkäymättömyys näyttää liittyvän selkeimmin ikään ja työkykyyn. Niillä 15 prosentilla vastaajista, jotka eivät ole enää työelämässä, on selvästi heikompi henkinen ja fyysinen työkyky kuin niillä, jotka edelleen työskentelevät. Iän karttuessa työssäkäynti myös

Kuvio 7

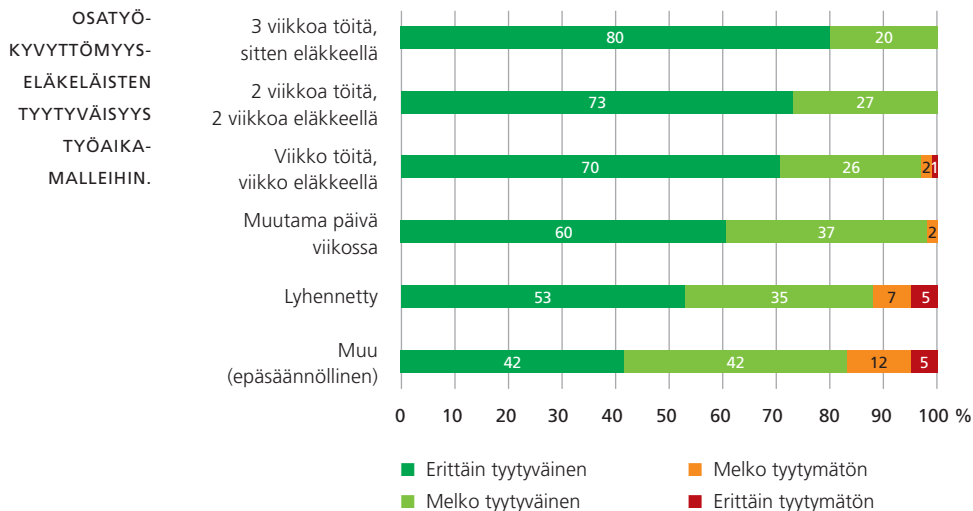

vähenee asteittain. Toimialojen mukaan tarkasteltuna sosiaalialalla on selvästi vähiten niitä, jotka käyvät työssä. Sukupuolella, siviilisäädellä, koulutuksella tai sairausryhmillä ei sen sijaan näyttäisi olevan yhteyttä työssäkäymättömyyteen.

Yleisin työaika-malli osaeläkkeensaajilla on muutaman työpäivän tekeminen viikossa. Viidennessä vastaajista tekee lyhennettyä työpäivää, ja lähes saman verran työskentelee viikko töitä, viikko eläkkeellä -mallin mukaisesti. Huomattavasti harvinaisempi on malli, jossa tehdään kolme viikkoa töitä ja ollaan kolme viikkoa eläkkeellä. Muut ilmoitetut mallit ovat vastaajien mukaan ”räätälöityjä”, ”epäsäännöllisiä” tai ”vuorotyötä”.

Tyytyväisyys työaika-malleihin on suurta, sillä 93 prosenttia osaeläkkeensaajista ilmoittaa olevansa tyytyväinen työaika-malliinsa. Ne, jotka tekevät lyhennettyä työpäivää tai ”muuta”, ovat tyytymättömmimpiä. Tyytyväisyys vaikuttaisi kasvavan sitä mukaa, mitä pidempiä jaksoja työstä voidaan olla pois. Avoimissa vastauksissa valotetaan enemmän tyytymättömyyden syitä. Esimerkiksi opettajilla korostuu usein se, että lukujärjestyksiä ei voi rajata tiettyihin päiviin ja heille tulee turhia

Kuvio 8

”reikäpäiviä” tai ”hyppytunteja”. Epäsäännöllisissä malleissa tyytymättömyyttä aiheuttaa avoimien vastausten mukaan se, että ”ei ole selkeää systeemiä ja se vaikeuttaa muuta ajankäytön suunnittelua”, sekä se, että ”välillä ei ole aikaa palautua rasituksesta riittävästi”.

Halukkuus enempään työntekoon melko vähäistä

Osatyökyvyttömyyseläkkeellä saa ansaita enintään 60 % vakiintuneesta keskiansiosta, kuitenkin vähintään 687 euroa². Osatyökyvyttömyyseläkeläisiltä tiedusteltiin, olisivatko he valmiita tekemään enemmän töitä, jos ansioraja olisi korkeampi. Osatyökyvyttömyyseläkeläisistä 13 prosenttia ilmoittaa halukkuudestaan tehdä enemmän töitä. Työhalukkuuteen ovat yhteydessä selvimmin hyvä fyysinen työkyky ja sopiva työn kuormitus. Mielenkiintoista on sen sijaan havaita, että iällä ei näyttäisi olevan yhteydessä halukkuuteen työskennellä enemmän.

Tässä yhteydessä osatyökyvyttömyyseläkeläisiltä myös tiedusteltiin, tietävätkö he, mitä tarkoittaa eläkkeen lepäämään jättäminen³. Siihen liittyvä tietämys vaikuttaa vielä melko vähäiseltä, sillä vain 42 prosenttia ilmoittaa, että tietää mahdollisuudesta jättää eläke lepäämään.

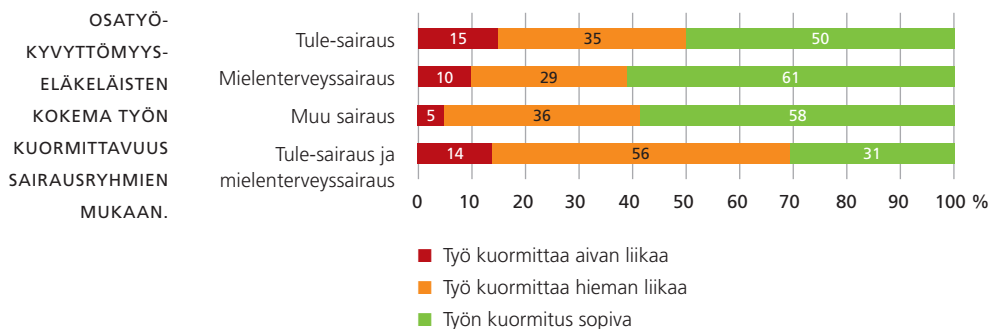
*Mahdollisuudesta
jättää eläke lepäämään
tietää vain kaksi viides-
osaa vastaajista.*

Vastaajilta tiedusteltiin, olisivatko he valmiita palaamaan kokoaikatyöhön, jos terveys sallisi sen. Työhönpalaamishalukkuus ei vaikuta kovin suurelta, sillä runsas kolmannes (37 %) osatyökyvyttömyyseläkeläisistä ilmoittaa, että olisi valmis palaamaan kokoaikatyöhön. Työhön palaamishalukkuus on yhteydessä ikään, koulutukseen ja henkiseen työkykyyn. Eniten palaamishalukkuutta on nuorimman ikäluokan vastaajilla, joilla on vähintään opistotasoinen koulutus ja jotka kokevat henkisen työkykynsä hyväksi. Havaintoa henkisen työkyvyn yhteydestä työhön palaamishalukkuudesta tukee se, että ne vastaajat, joilla oli mielenterveyden häiriö, ovat haluttomimpia palaamaan kokoaikatyöhön. Mielenkiintoista on havaita, että fyysisellä työkyvyllä ei ole yhteyttä työhönpalaamishalukkuuteen.

Työn kuormittavuutta kokevat eniten tuki- ja liikuntaelinongelmaiset

Työn kuormitus ei vaikuta olevan osaeläkkeensaajilla parhaalla mahdollisella tasolla, sillä puolet vastaajista kokee, että työn kuormitus on liian suuri. Eniten kuormitusta kokevat ne, jotka pitävät fyysisistä työkykyään huonona. Tätä havaintoa tukee se, että sairausrhytmittain tarkasteltuna kuormituksen kokemukset liittyvät tuki- ja liikuntaelinten sairauksiin, sillä puolet tuki- ja liikuntaelinongelmaisista osaeläkkeensaajista kokee kuormittavuutta työssä. Kuormittavuuden kokemukset kasvavat, jos tuki- ja liikuntaelinongelmiin liittyy lisäksi mielenterveyden häiriöitä.

Kuvio 9

*Kolmannes
vaihtanut työpaikkaa
tai työtehtäviä osatyö-
kyvyttömyyseläkkeen
myötä.*

Tällöin kuormittavuutta työssä kokee jopa 70 prosenttia osaeläkkeensaajista. Ne, joilla on pelkästään mielenterveyshäiriöitä, kokevat työn kuormittavuuden sopivimpana. Iällä ei tässä tutkimuksessa havaittu olevan yhteyttä työn kuormittavuuden kokemuksiin.

Työtehtävien ja osaamisen vastaavuus koetaan hyvänä, sillä 80 prosenttia ilmoittaa, että työ ja oma osaaminen vastaavat toisiaan hyvin. Kymmenen prosenttia kokee tämänhetkiset työtehtävänsä liian vaikeina ja vajaa kymmenen prosenttia liian helpoina. Sekä fyysinen että henkinen työkyky ja pitkäaikaissairaudet ovat yhteydessä osaamisen vastaavuuteen. He, jotka kokevat henkisen tai fyysisen työkyvyn huonoksi, kokevat myös työtehtävänsä vaikeammaksi. Mielenterveyshäiriöt tai mielenterveyshäiriöt yhdistettynä tuki- ja liikuntaelinten sairauksiin ovat niin ikään yhteydessä työn kokemiseen liian vaikeaksi.

Yksi syy runsaaseen kuormituksen kokemukseen voi olla se, että vain kolmannes osatyökyvyttömyyseläkeläisistä, ilmoittaa vaihtaneensa työpaikkaa tai työtehtäviä osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen

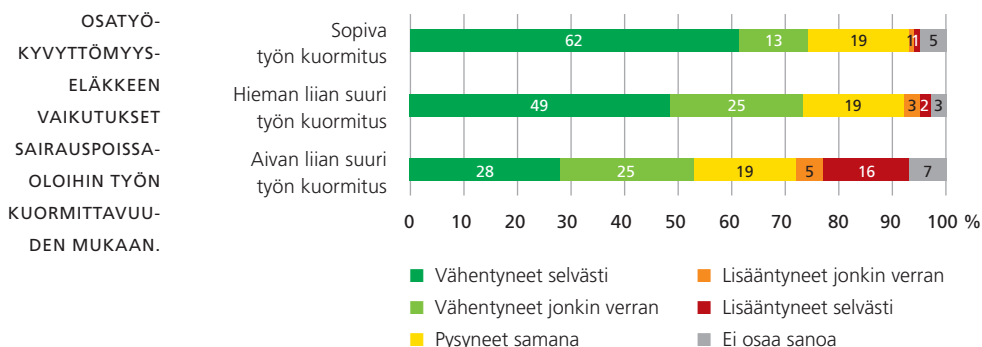
myötä. Toisin sanoen suurin osa on jatkanut entisessä työssään tai -tehtävissään.

Vastaajilta tiedusteltiin myös, mitkä tahot ovat osallistuneet työn uudelleenorganisoinnin suunnitteluun. Esimies on ollut yleisin taho suunnittelemassa uutta työnkuvaa tai työpaikkaa. Myös työterveys-huolto on ollut mukana melko aktiivisesti (54 %). Joka viidennellä osaeläkkeensaajalla on ollut oma työtiimi suunnittelemassa uutta työtä ja lähes yhtä monella (17 %) henkilöstöhallinto. Työpaikan uudelleen-sijoittaja tai Kevan ammatillinen kuntoutus on ollut mukana suunnitte-lussa noin joka kymmenennellä osaeläkkeensaajalla.

Sairauspoissaolot vähentyneet selvästi osatyökyvyttömyyseläkkeen myötä

Sairauspoissaolot ovat vähentyneet osatyökyvyttömyyseläkkeen myötä, sillä yli puolet osaeläkkeensaajista ilmoittaa niiden vähentyneen selvästi ja lähes viidesosa ainakin jonkin verran. Vain noin viidellä prosentilla sairauspoissaolot ovat lisääntyneet. Sairauspoissaolot ovat lisääntyneet lähinnä niillä, jotka kokevat fyysisen tai henkisen työkykynsä erittäin huonoksi sekä kokevat kuormitusta työssä. 62 prosentilla niistä vas-

Kuvio 10

taajista, jotka kokevat kuormituksen sopivaksi, sairauspoissaolot ovat vähentyneet selvästi. Työnsä aivan liian kuormittavaksi kokevista 28 prosentilla on selvää vähenemistä sairauspoissaoloissa.

Kokemukset osatyökyvyttömyyseläkkeestä varsin hyviä

*Neljä viidestä
osatyökyvyttömyys-
eläkeläisestä kokee, että
hyvinvointi on parantu-
nut osatyökyvyttömyys-
eläkkeen myötä.*

Kokemukset osatyökyvyttömyyseläkkeestä ovat varsin hyviä: lähes neljä viidesosaa vastaajista kokee, että yleinen hyvinvointi on parantunut osatyökyvyttömyyseläkkeen myötä. Sairausryhmittäin tarkasteltuna etenkin mielenterveydenhäiriöitä sairastavat ovat kokeneet osatyökyvyttömyyseläkkeen parantaneen hyvinvointiaan.

Myös avoimissa vastauksissa korostetaan vahvasti elämänlaadun paranemista, niin fyysistä kuin psyykkistä. Samoin korostuu se, että osatyökyvyttömyyseläkkeen avulla säilyy sekä yhteys työelämään että oma ammatti-identiteetti.

”Yhteys työelämään, työyhteisöön ja ammattiini säilynyt huolimatta näköesteestäni. ”

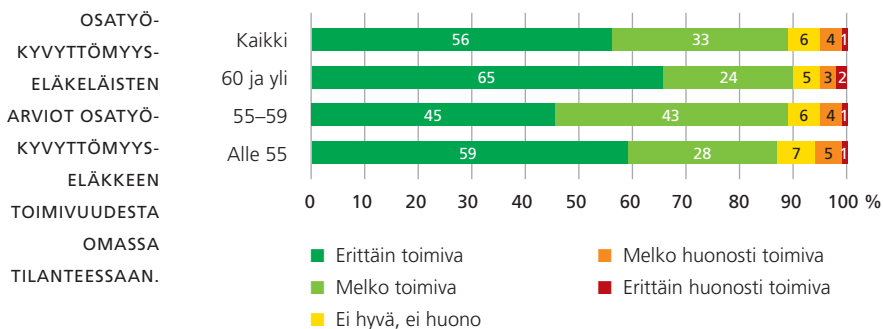
”Suosittelen kaikille, jotka tekevät fyysistä ja kuormittavaa työtä! Pienemmälläkin palkalla tulee toimeen.”

”Neljään vuoteen ei sairauslomia, kivut vähenneet huomattavasti.”

”Jaksaa käydä vielä töissä ja jopa nauttii siitä.”

Yhdeksän kymmenestä osaeläkkeensaajasta kokee, että osatyökyvyttömyyseläke on ollut toimiva ratkaisu heidän tilanteessaan. Ne kymmenen prosenttia, jotka eivät ole tyytyväisiä ratkaisuun, kokevat sekä fyysisen että henkisen työkykynsä selvästi huonommaksi kuin muut.

Kuvio 11

Myös iällä vaikuttaa olevan yhteyttä tyytyväisyyteen siten, että nuorin ja vanhin ikäluokka on tyytyväisempi osatyökyvyttömyyseläkkeeseen kuin 55–59-vuotiaiden ikäluokka. Suurinta tyytyväisyys on vanhimmassa ikäryhmässä. Tyytymättömimmät kokevat taloudellisen tilanteensa huonompana kuin ratkaisuun tyytyväiset. Sairausryhmittäin tarkasteltuna ei havaittu eroja.

Heikomman työkyvyn lisäksi syitä tyytymättömyyteen löytyy avoimista vastauksista, joissa osaeläkkeensaajat kritisoivat mm. riittämätöntä ansiotasoa, työkavereiden kateutta, alemmuuden tunteita, työaikaongelmia ja liiallista työmäärää.

”Kun on kaksi viikkoa putkeen töissä, niin kaksi menee toipueessa.”

”Päivittäinen työmäärä on sama kuin kokoaikatyössä.”

”Osa-aikaisuus on aiheuttanut tipahtamisen työhön liittyvissä asioissa.”

*Yhdeksän kymmenestä
pitää osatyökyvyttömyys-
eläkettä toimivana
ratkaisuna.*

Vastaajat saivat kuvata avoimilla vastauksilla myös sitä, minkä asioiden kokevat kaipaavan eniten parannusta liittyen osatyökyvyttömyyseläkkeeseen. Vastauksissa tuodaan esiin, että osatyökyvyttömyyseläkkeestä pitäisi tiedottaa nykyistä enemmän. Etenkin vuosilomien ja lomarahojen määräytymisestä sekä osatyökyvyttömyyseläkkeen vaikutuksesta lopulliseen eläkkeeseen kaivattaisiin lisätietoa. Yksi paljon kritisoitu aihe ovat ansaintarajat, jotka koetaan liian joustamattomina. Tässä yhteydessä tuodaan erityisesti esille, että ansioita olisi mielekkäämpää tarkastella pidemmissä periodeissa ja ansiorajoja määriteltäessä huomioidaisiin myös sairaudenkuva, koska voimavarat vaihtelevat sairauden mukaan jaksoissa: joskus jaksaisi tehdä kokopäivätyötä, joskus taas ei mitään.

”Eläkkeeseen liittyvät tulorajat ovat liian tarkat. Esim. jos jaetaan bonuksia, täytyy ottaa palkatonta virkavapaata, ettei tuloja ylitä.”

”Tulojen tarkkailu on vaikeaa myös vuorotyössä.”

”Tuloraja ei huomioi urakehitystä eikä elä muun talouden mukana.”

Lisäksi tuodaan esille, että osatyökyvyttömyyseläkeläisten tilannetta pitäisi käsitellä avoimesti työyhteisössä. Tämä vähentäisi työyhteisöstä tulevaa kateutta ja antaisi selkeämmät raamit koko työyhteisötasolle toimia. Esimiesten koettu tietämättömyys saa osakseen paljon arvostelua. Heille kaivataankin jonkinlaista tietopakettia ja selkeämpää ohjeistusta osatyökyvyttömyyseläkkeestä. Työkyvyn seuranta ja varhaisempaa puuttumista työkykyongelmiin toivotaan enemmän. Samoin tuodaan esille, että olisi hyvä, jos jollain taholla olisi kokonaisvastuu prosessista, koska nyt työkykyseuranta ei juuri ole. Usein ei myöskään ole ollut selkeää tahoja, jonka puoleen tulisi kääntyä, kun tulee kysyttävää tai ongelmia.

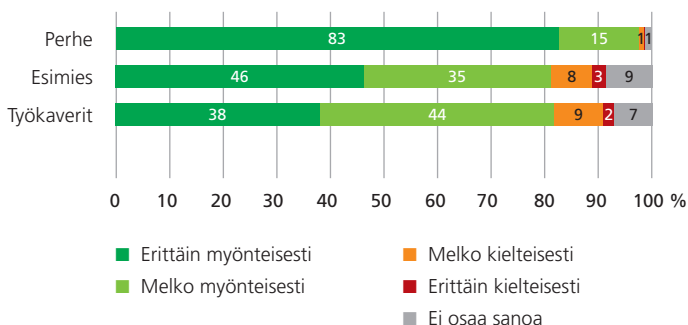
Työkaverit suhtautuvat nihkeimmin osatyökyvyttömyyseläkkeeseen

Perhe koetaan suurimpana tukena osatyökyvyttömyyseläkkeellä: osaeläkkeensaajista neljä viidestä sanoo perheen suhtautuvan osatyökyvyttömyyseläkkeeseen erittäin myönteisesti. Yhtä positiivisia arvioita osakseen eivät saa esimies tai työnantaja. Vajaa puolet arvioi esimiehen suhtautuvan erittäin myönteisesti osatyökyvyttömyyseläkkeeseen. Työkavereista vajaan kahden viidesosan arvioitiin suhtautuvan erittäin myönteisesti osatyökyvyttömyyseläkkeeseen. Kuitenkin voidaan todeta, että kaiken kaikkiaan arviot muiden tahojen suhtautumisesta osatyökyvyttömyyseläkkeeseen ovat kuitenkin varsin myönteisiä, sillä kielteisesti suhtautuvia eri tahoissa on vain murto-osa.

”Kadehtijoita löytyy aina. Työterveyshuolto tsemppasi töihin, työkaverit sanoivat, että he ainakin jäisivät kokoeläkkeelle.”

Kuvio 12

MUIDEN TAHOJEN
SUHTAUTUMINEN
OSATYÖ-
KYVYTTÖMYYSELÄKKEESEEN.

Osatyökyvyttömyyseläkkeen toimivuus myöntötaustan mukaan tarkasteltuna

Osatyökyvyttömyyseläkkeelle voidaan päätyä myös niin, että se myönnetään haetun täyden työkyvyttömyyseläkkeen sijaan, kun eläkelaitos arvioi, että työkykyä on vielä jäljellä. Näitä ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneita osatyökyvyttömyyseläkeläisiä oli aineistossa 132.

Lähtökohtaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneet ja siitä hylkäävän päätöksen saaneet ovat haastavampi ryhmä työmarkkinoilla, koska osatyökyvyttömyyseläke on myönnetty heille täyden eläkkeen sijasta ja näin ollen motivaatio työssä jatkamiseen voi olla heikkoa. Voidaan myös olettaa, että täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneet ovat eläkeorientoituneempia kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneet. Tässä kappaleessa tarkastellaan täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneita tarkemmin ja keskitytään siihen, vaikuttaako osatyökyvyttömyyseläke olevan toimiva ratkaisu myös heille. Kysymystä lähestytään tarkastelemalla koettua työkykyä, tyytyväisyyttä eläkeratkaisuun, työssäoloa, työn koettua kuormittavuutta sekä sairauspoissaoloja. Sairauspoissaolojen tarkastelu on rajattu niihin, jotka ovat tällä hetkellä työelämässä ja ovat olleet osatyökyvyttömyyseläkkeellä vähintään vuoden.

Ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneet kokevat työkykynsä selvästi huonommaksi kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneet

Kun tarkastellaan hakijoita myöntötaustan mukaan, havaitaan selviä eroja työkykyarvioissa. Ne, jotka ovat siirtyneet osatyökyvyttömyyseläkkeelle hylkäävän täyden työkyvyttömyyspäätöksen kautta, kokevat sekä fyysisen että henkisen työkykynsä selvästi huonommaksi kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneet. Fyysistä työkykyään pitää

hyvänä ainoastaan 9 prosenttia vastaajista. Henkisen työkyvyn hyväksi kokevia on noin 30 prosenttia vastaajista. Työkykypistemääräksi täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneet antavat itselleen 3,5, kun suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneilla se on 5,2. Täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneet kokevat fyysisen kuormittavuuden alentaneen työkykyään selvästi useammin kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneet.

Ensisijaisesti täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneilla työkykyä on alentanut usein työn fyysinen kuormittavuus.

Täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneilla on lähes kautta linjan pitkäaikaissairauksia enemmän kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneilla. Tuki- ja liikuntaelinten sairauksia on 85 prosentilla, mielenterveyshäiriöitä joka kolmannella. Myös moniongelmaisuus korostuu, sillä täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneissa on selvästi enemmän niitä, joilla on sekä mielenterveyden häiriö että tuki- ja liikuntaelinten sairaus, kun heitä verrataan suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneisiin.

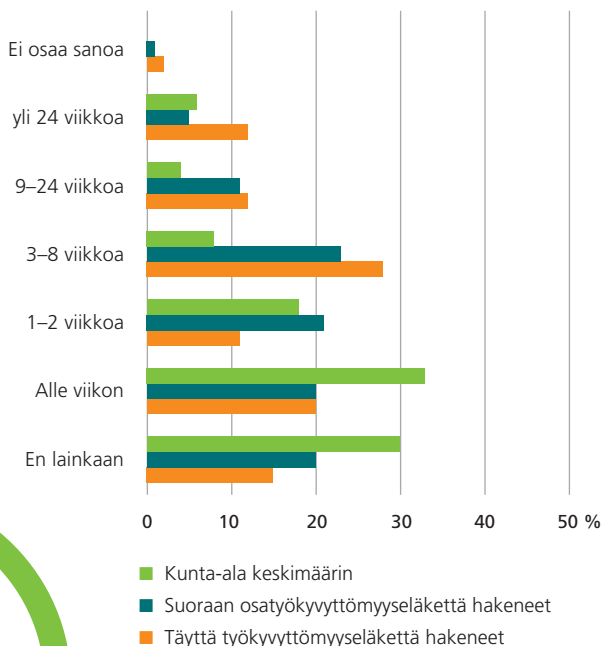
Myös ensisijaisesti täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneiden sairauspoissaolot ovat vähentyneet selvästi

Vastaajilta kysyttiin, montako työpäivää he ovat olleet sairauslomalla viimeisen vuoden aikana. Koska osatyökyvyttömyyseläkettä on usein edeltänyt noin vuoden sairauspoissaolojakso, rajattiin tarkastelu niihin, jotka ovat olleet osatyökyvyttömyyseläkkeellä vähintään vuoden ja jotka ovat tällä hetkellä työelämässä. Osatyökyvyttömyyseläkeläisiä verrataan koko kunta-alaan keskimäärin.

Myöntötaustan mukaan tarkasteltuna havaitaan, että täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneet ovat olleet jonkin verran pidempiä jaksoja poissa työelämästä verrattuna suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneisiin, mutta erot eivät ole kovin suuria. Yleisimmin kummassakin vastaajaryhmässä on oltu sairauslomalla kolmesta kahdeksaan viik-

Kuvio 13

VIIMEISEN
VUODEN AIKANA
OLLEET SAIRAUS-
POISSAOLOT
MYÖNTÖTAUSTAN
MUKAAN.

Sairauspoissaolot vähentyneet selvästi myös täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneilla osatyökyvyttömyyseläkeläisillä.

koa. Viidesosa suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneista ja 15 prosenttia täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneista ilmoittaa, ettei ole ollut lainkaan sairauslomalla viimeisimmän vuoden aikana. Kunta- alalla on keskimäärin oltu yleisimmin sairauslomalla alle viikko (33 %). Lähes kolmannes ilmoittaa, ettei ole ollut lainkaan sairauslomalla viimeisen vuoden aikana.

Vaikka täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneet ovatkin olleet jonkin verran enemmän sairauslomalla, ei sairauspoissaolojen muutoksissa ole suuria eroja myöntötaustan mukaan tarkasteltuna. Tätä voidaan pitää erittäin myönteisenä tuloksena. Lähes puolet täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneista ilmoittaa, että sairauspoissaolot

ovat vähentyneet selvästi, ja joka kymmenes ilmoittaa, että sairauspois-
saolot ovat vähentyneet hieman osatyökyvyttömyyseläkkeen myötä.

Vajaa kaksi kolmasosaa ensisijaisesti täyttää työkyvyttö- myyseläkettä hakeneista työelämässä

*Myöntötaustalla
on selvästi merkitystä
työssäoloon.*

Työssäolon suhteen myöntötaustalla on selvästi merkitystä. Kun suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneista työelämässä ilmoitti olevansa 85 prosenttia, vastaava luku on hylkäävän työkyvyttömyyseläkepääätöksen kautta osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneillä 62 prosenttia. Ne, jotka eivät ole työelämässä, kokevat työkykynsä selvästi huonommaksi verrattuna työelämässä oleviin ja ovat koulutustaustaltaan suurimmaksi osaksi vain kansa- tai peruskoulun käyneitä. Voidaankin olettaa, että suurin osa tästä joukosta on työskennellyt fyysisesti raskaassa työssä.

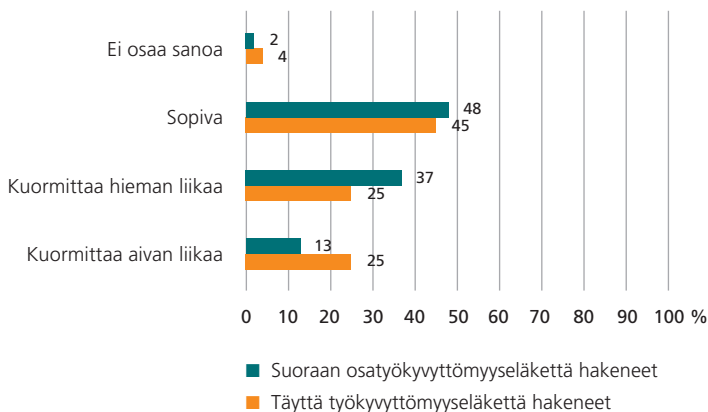
Halukkuus työmäärän kasvattamiseen ei ole yhtä suurta kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneilla, sillä vain kolme prosenttia täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneista ilmoittaa, että tekisi enemmän töitä, jos ansioraja olisi korkeampi. Suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneista 13 prosenttia ilmoittaa olevansa halukkaita työskentelyyn. Varsin myönteistä on kuitenkin se, että hylkäävän työkyvyttömyyseläkepääätöksen kautta osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden työssäkäynti on huomattavasti yleisempää kuin aiemmissa tutkimuksissa on havaittu (esim. Gould ym. 2003).

Ensisijaisesti täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneet kokevat enemmän työn kuormitusta

Täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneet kokevat työn kuormittavuutta enemmän kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneet. Neljäs-

Kuvio 14

KOETTU TYÖN
KUORMITTAVUUS
MYÖNTÖTAUSTAN
MUKAAN.

osa täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneista kokee työn aivan liian kuormittavaksi, ja saman verran kokee sen hieman liian kuormittavaksi. Eniten kuormitusta kokevat fyysisen ja henkisen työkyvyn huonoksi kokevat 55–59-vuotiaat. Kolme viidestä pitää työn ja osaamisen vastaavuutta sopivana, vajaa 20 prosenttia kokee työtehtävät liian vaikeina ja kymmenen prosenttia liian helppoina.

Yli puolet täyttä työkyvyttömyyseläkettä pitää osatyökyvyttömyyseläkettä toimivana ratkaisuna

Vaikka täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneiden arviot osatyökyvyttömyyseläkkeen toimivuudesta ovatkin kielteisempiä kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneiden, vaikuttaa osatyökyvyttömyyseläke olleen kuitenkin hyvä ratkaisu myös heille. Yli puolet (52 %) pitää osatyökyvyttömyyseläkettä toimivana ratkaisuna tilanteessaan ja viidesosa suhtautuu siihen neutraalisti ("ei hyvä eikä huono"). Lähes puolet täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneista kokee myös yleisen terveydentilansa kohentuneen osatyökyvyttömyyseläkkeen myötä.

Yhteenveto ja pohdinta

Tämän kyselytutkimuksen valossa voidaan todeta, että tyypillinen osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtynyt kuntatyöntekijä on alemman koulutuksen saanut, 57-vuotias nainen, jolla on tuki- ja liikuntaelinten sairaus tai sairauksia. Hän kokee fyysisen työkykynsä huonommaksi kuin henkisen työkykynsä. Tämä heijastanee sitä, että osatyökyvyttömyyseläkkeelle on päädytty selvästi useammin tuki- ja liikuntaelinsairauksien vuoksi kuin esimerkiksi mielenterveysongelmien vuoksi.

Työkyky, etenkin fyysinen työkyky, onkin taustamuuttujista selvimmin yhteydessä eri mittareihin. Fyysinen työkyky vaikuttaa siihen, kuinka tyytyväisiä ollaan eläkeratkaisuun. Lisäksi fyysinen työkyky on yhteydessä mm. sairauspoissaoloihin, kuormittavuuden kokemuksiin, tämänhetkiseen työssäoloon sekä halukkuuteen kasvattaa työn määrää. Tulos on linjassa aikaisempien tulosten kanssa, joissa on havaittu tärkeimmiksi työssä jatkamista selittäväksi tekijöiksi heikentynyt terveys ja työkyky (esim. Forma 2004).

Keskeisenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää, miten toimivaksi osatyökyvyttömyyseläkejärjestelmä koetaan kunta-alalla. Tulosten valossa voidaan todeta, että järjestelmä vaikuttaa toimivalta. Ensinnäkin **tyytyväisyys osatyökyvyttömyyseläkkeeseen on varsin suurta**, sillä jopa 90 prosenttia vastaajista ilmoittaa osatyökyvyttömyyseläkkeen olleen hyvä ratkaisu tilanteessaan. Edelleen osatyökyvyttömyyseläke on **vähentänyt selvästi myös sairauspoissaoloja**. Lisäksi osatyökyvyttömyyseläkejärjestelmällä näyttäisi olevan vahvasti työhön integroiva vaikutus: 85 prosenttia osatyökyvyttömyyseläkeläisistä on oman ilmoituksensa mukaan edelleen aktiivisesti työelämässä. Työssä jatkamattomuus vaikuttaa liittyvän selkeimmin fyysiseen työkykyyn sekä myön-

tötaustaan. Muutenkin osatyökyvyttömyyseläkkeellä vaikuttaa olleen työssä jatkamista tukeva vaikutus, sillä avoimissa vastauksissa tuodaan paljon esiin sitä, että **osatyökyvyttömyyseläkkeen ansiosta on todennäköistä, että pystyy jatkamaan työelämässä vanhuuseläkeikään saakka tai ainakin lähelle sitä.**

Yhtenä osatyökyvyttömyyseläkejärjestelmän toimivuutta kuvaavana indikaattorina voidaan pitää myös sitä, miten hyvin työhalukkuus ja järjestelmän asettamat reunaehdot (mm. ansaintarajat) kohtaavat. Tulosten mukaan kohtaanto vaikuttaisi olevan melko hyvin tasapainossa, sillä vain runsas kymmenys osatyökyvyttömyyseläkeläisistä ilmoittaa, että olisi valmis työskentelemään enemmän, jos ansaintarajat olisivat korkeammat. Näin ollen voidaankin todeta, että **osatyökyvyttömyyseläkeläiset eivät ole niinkään kiinnostuneita työskentelemään enemmän, vaan he toivovat nimenomaan joustoa työskentelelyyn.** Vastauksissa tuodaan hyvin paljon esille sitä, että ansaintarajoissa tulisi olla pidemmän aikavälin, esim. vuositason, tarkkailu, koska esimerkiksi vuorotyötä tekeville ansiotulojen tarkkailu on vaikeaa. Vastauksissa myös painotetaan, että ansaintarajoissa pitäisi huomioida sairaudenkuva, koska välillä saattaisi jaksaa työskennellä lähes kokopäiväisesti, välillä ei juuri lainkaan. Tällä hetkellä joustoa ansaintarajoihin tuo määräaikainen erillislaki, laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä, jonka turvin on mahdollisuus jättää eläke lepäämään ja työskennellä ansaintarajoista välittämättä. Tietämys laista ja sen suomasta joustosta vaikuttaa kuitenkin olevan melko vähäistä, sillä **vain kaksi viidestä osatyökyvyttömyyseläkeläisestä ilmoittaa tietävänsä mahdollisuudesta jättää eläke lepäämään.**

Osatyökyvyttömyyseläkeläiset kokevat yllättävän paljon kuormitusta työssään; jopa puolet vastaajista ilmoittaa, että työn kuormitus on liian suuri. Tulos viestiikin siitä, että pelkät työaikajärjestelyt eivät useinkaan riitä, vaan **työn muokkaamiseen osatyökykyiselle sopivaksi tulisi**

kiinnittää selvästi enemmän huomiota. Tähän liittyen huomion-arvoinen havainto on se, että **vain kolmannes osatyökyvyttömyyseläkeläisistä ilmoittaa vaihtaneensa työpaikkaa tai työtehtäviä** osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen myötä. Toisin sanottuna suurin osa osatyökyvyttömyyseläkeläisistä on jatkanut entisessä työssään vähennetyllä työajalla. Jos terveydelle sopivaa uutta työtä tai työnkuvaa ei pystytä löytämään, on tärkeää, että pystyttäisiin muokkaamaan ainakin sellainen työaikamalli, joka mahdollistaa riittävän palautumisen työstä. Nyt vastauksissa tuotiin esiin mm. sitä, että esimerkiksi lyhennetyt työpäivien tekeminen ei välttämättä tue palautumista, koska se tarkoittaa usein sitä, että samat työt tehdään lyhyemmässä työajassa. Lyhennetty työpäivä saattaa tarkoittaa myös sitä, että työpäivä pirstaloituu ja väliin jää turhia ”hyppytunteja”, jolloin työpäivä kokonaisuudessaan saattaa venyä normaalipäivän mittaiseksi.

Tutkimuksen löyhänä viitekehyksenä käytettiin Kevan aktiivisen tuen toimintatapaa. Aktiivisen tuen toimintatapa korostaa etenkin varhaisen tuen tärkeyttä, sillä tehokkaalla varhaisella tuella voidaan usein ennaltaehkäistä työkykyongelmien pahenemista ja välttää raskaampia työkykyä tukevia ratkaisuita, kuten osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Tulosten mukaan **varhaisen tuen toimenpiteet ovat työpaikoilla vähäisiä.** Jopa kolme viidestä vastaajasta ilmoittaa, että työpaikalla ei tehty toimenpiteitä, joilla olisi helpotettu työntekoa ennen osatyökyvyttömyys- tai täyden työkyvyttömyyseläkkeen hakemista. Sama viesti tulee esille myös osatyökyvyttömyyseläkeläisten avoimissa vastauksissa, joissa tuodaan esiin, että jos työyhteisöissä olisi reagoitu aikaisemmassa vaiheessa työkykyongelmiin ja pyritty muokkaamaan työnkuvaa terveydelle sopivaksi, niin monien työkykyongelmien kärjistymistä olisi voitu välttää. Yleensä työkykyongelmien pitkittyessä työkykyä tukevien ratkaisujen löytäminen työpaikoilla käy yhä vaikeammaksi, sillä räätälöintitarve kasvaa ja työtä voidaan joutua muokkaamaan suuressakin määrin. Kuntaorganisaatioiden, jotka elävät

kasvaneiden tehokkuus- ja osaamisvaatimusten kanssa, voi olla vaikea löytää tällaisia räätälöityjä ratkaisuja työntekijöille, joilla mm. on matala koulutus ja työntekijän työnkuva on pysynyt pitkään samanlaisena.

Huomionarvoista tuloksissa oli, että yhteistyöverkoston toiminnassa työterveyshuollon rooli näyttäytyi varsin suurena ja esimiehen ja henkilöstöhallinnon rooli puolestaan varsin pienenä. Työterveyshuolto koettiin selvästi tärkeimmäksi tueksi ja tiedon välittäjäksi osatyökyvyttömyyseläkettä haettaessa. Esimiehen tai henkilöstöhallinnon koki tärkeimmäksi tahoksi osatyökyvyttömyyseläkkeelle liittyvässä ohjauksessa vain viitisen prosenttia vastaajista. Tulos vahvistaa edellä havaittua seikkaa, etteivät työpaikan varhaisen tuen käytännöt toimi tarkoituksenmukaisesti ja mm. vastuunjakoon liittyvissä kysymyksissä olisi vielä selkiytettävää. Jos varhaisen tuen toimenpiteet toimisivat ideaalitavalla, olisi osatyökyvyttömyyseläkkeeseen liittyvä tietämys ja sille ohjaaminen organisaatiossa eikä niinkään työterveyshuollossa. Työterveyshuollon tulisi vastata lähinnä työntekijän työssä selviytymiseen liittyvistä terveydellisistä edellytyksistä, tukemisesta ja seurannasta (yhteistyössä myös työpaikan kanssa). Tähän liittyvä tärkeä havainto on myös se, että esimiesten tietämys osatyökyvyttömyyseläkkeistä on varsin pientä tällä hetkellä. Näin ollen **esimiesten tietämystä osatyökyvyttömyyseläkkeestä ja siihen liittyvistä järjestelyistä tulisikin selkeästi lisätä**. On toki selvää, että esimiehille ei useinkaan ole ehtinyt karttua kokemusta siitä, miten osatyökyvyttömyyseläketapauksissa tulisi toimia, koska omalle kohdalle sattuu osatyökyvyttömyyseläkkeelle hakevia työntekijöitä todennäköisesti varsin harvoin, jos ollenkaan. Olisikin hyvä, jos organisaatiossa olisi esimiehen tukena joku keskitetty taho, jolla olisi tietämystä mm. uudelleensijoitukseen liittyvistä kuvioista, organisaation resursseista ja mahdollisuuksista osaikaiseen työskentelyyn liittyen. Tärkeää olisi myös se, että työterveyshuollolla olisi oikeanlaista osaamista mm. myöntökriteerien suhteen, jotta välttyttäisiin turhilta hakemuksilta ja pettymyksiltä hylkäävän

eläkepäätöksen jälkeen. Hylkäävän työkyvyttömyyseläkepäätöksen jälkeen voi olla vaikea motivoitua uudelleen työhön palaamiseen ja työssä jatkamiseen, edes osa-aikaisena.

Tiedottamiseen liittyen tärkeää tuloksissa oli se, että **tietoa osatyökyvyttömyyseläkkeestä kaivataan lisää**. Joka kolmas vastaajista kokee, että tietoa on huonosti tarjolla. Tämä korostuu etenkin niillä, jotka kokevat työkykynsä huonoksi: sairaana ei jaksa etsiä tietoa.

Varhaisen tuen suhteen huomionarvoinen tulos on myös se, että **työkykyä alentaneiden syiden kirjo koetaan laajaksi**. Sairastuminen tai vamma on, luonnollisestikin, koettu selvimmin työkykyä alentaneeksi tekijäksi mutta myös monet muut asiat, kuten työpaikkakiusaaminen, raskaat hoivavastuut työn ulkopuolella tai työpaikalla tapahtuneet organisaatiomuutokset, ovat vaikuttaneet vähintään joka kymmenennen vastaajan työkykyyn. Onkin tärkeää huomata, että työkyky koostuu monista eri tekijöistä, joita niin ikään varhaisen tuen avulla voidaan ylläpitää. Esimerkkinä tästä on osaamisen tukeminen organisaatiomuutosten yhteydessä.

Osatyökyvyttömyyseläke voidaan hakea joko suoraan tai se voidaan myöntää täyden työkyvyttömyyseläkkeen sijaan, jos arvioidaan, että työkykyä on vielä jäljellä. Myöntötaustalla on selvästi merkitystä siinä, millaisena ratkaisuna osatyökyvyttömyyseläke koetaan ja miten toimivana se näyttäytyy. Ne, jotka ovat hakeneet täyttää työkyvyttömyyseläkettä, ovat kauttaaltaan tyytymättömämpiä saamaansa osatyökyvyttömyyseläkepäätökseen kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneet. Heidän työssäkäyntinsä on myös vähäisempää kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneiden. Vähäisempää työssäkäyntiä selittää mm. huonoksi koettu työkyky (etenkin fyysinen) sekä matala koulutustaso. Ne täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneet, jotka eivät ole työelämässä, ovat suurilta osin pelkästään kansa- tai keskikoulun

käyneitä, ja he työskentelevät fyysisesti raskaassa työssä (esim. kodinhoitajat).

Koulutus- ja pätevyysvaatimuksiin liittyvät kysymykset asettavatkin suuren haasteen etenkin ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneille. Suurella osalla heistä on koulutus pohjana usein lähinnä kansatietein keskkoulu, eikä heillä ole välttämättä esimerkiksi tietotekniikkaan liittyvää osaamista. Näin ollen edellytykset uudelleen koulutukseen tai kokonaan uusien työtehtävien opetteluun ovat lähtökohtaisesti heikot kuin koulutettumilla. Työkokeilun kautta sijoittaminenkin voi olla hankalaa, koska avustavat tehtävät ovat vähentyneet koko ajan kuntasektorilla.

Täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneille olisi tärkeää, että työpaikalla olisi riittävästi selvitetty työjärjestelyiden mahdollisuuksia ennen työkyvyttömyyseläkeprosessia. Jos eläkeprosessi käynnistetään liian aikaisin ja työkyvyttömyyseläkehakemus hylätään, hylkäys aiheuttaa pettymyksiä ja motivaatio osa-aikaiseenkin työhön on jo lähtökohtaisesti huono.

Täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneiden sairaustilassa myös korostuu enemmän moniongelmaisuus, eli heissä mm. on selvästi enemmän niitä, joilla on sekä tuki- ja liikuntaelinten sairaus sekä mielenterveyshäiriö. Huomionarvoista on myös, että täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneet ovat kokeneet työn fyysisen raskauden alentaneen työkykyään selvästi useammin kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneet.

Kaiken kaikkiaan **osatyökyvyttömyyseläke vaikuttaa kuitenkin olevan myös ensisijaisesti täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneille hyvä ratkaisu**. Sairauspoissaolot ovat vähentyneet lähes yhtä paljon kuin suoraan osatyökyvyttömyyseläkettä hakeneilla, yle-

nen hyvinvointi on noussut selvästi ja tyytyväisyys eläkeratkaisuun on melko suurta, sillä yli puolet täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneista pitää osatyökyvyttömyyseläkettä toimivana ratkaisuna. Täyttää työkyvyttömyyseläkettä hakeneistakin on kuitenkin vajaa kaksi kolmasosaa edelleen työelämässä, mitä voidaan pitää varsin hyvänä tuloksena verrattuna aikaisempiin selvityksiin (vrt. Gould ym. 2003).

Kun työ pystytään mitoittamaan oikein eli siten, että se tukee jäljellä olevaa työkykyä ja kuormitus pysyy kohtuullisena, osatyökyvyttömyyseläkeratkaisu on yksi varsin hyvä ratkaisu työssä jatkamisen tukemiseen. Osatyökyvyttömyyseläkkeen myötä monet ovat löytäneet työstään uudenlaista mielekkyyttä, ja tärkeää on myös se, että voi edelleen tuntea kuuluvansa työyhteisöön. Kokemukset osatyökyvyttömyyseläkkeestä voisikin tiivistää kahteen avointen vastausten kommenttiin: "Neljään vuoteen ei sairauslomia." "Suosittelen kaikille fyysisesti kuormittavaa työtä tekeville, pienemmälläkin palkalla tulee toimeen!"

Loppuviitteet

- 1 Tarkoittaa kuntayhtymää (esim. sairaanhoitopiiri tai koulutuskuntayhtymä) tai kunnallista osakeyhtiötä, liikelaitosta tai -yhdistystä.
- 2 Ansioraja on sidottu Kela-indeksiin ja tässä ko. summa on vuoden 2011 tasossa.
- 3 Eläkkeen voi jättää lepäämään määräaikaisen erillislain, laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön paluun edistämisestä, turvin. Eläkkeen ollessa lepäävänä voi eläkkeensaaja työskennellä ansaintarajoista välittämättä. Eläke tulee jättää lepääväksi vähintään 3 kk:ksi / enintään 2 vuodeksi.

Lähteet

Beehr, T. A.: The Process on Retirement: A Review and Recommendations for Future Investigation. *Personnel Psychology* 39, 31–55, 1986.

Forma, P.: Antavatko erilaiset kysymykset erilaisen kuvan työssä jatkamiseen liittyvistä suunnitelmista? Teoksessa: Forma, P. & Väänänen, J. (toim.) *Työssä jatkaminen ja työssä jatkamisen tukeminen kunta-alalla*. Kuntien eläkevakuutus, Helsinki 2004, 189–208.

Koski-Pirilä, A.: Osatyökyvyttömyyseläkkeen käyttö kunta-alalla. Kevan tutkimuksia 5/2011. Helsinki, 2011.

Träskelin, M.: Edelleen työkykyinen. Kokemuksia osatyökyvyttömyyseläkkeiden käytöstä, niiden haasteista ja mahdollisuuksista kunta-alalla. Kevan tutkimuksia 1/2011. Keva, Helsinki 2011 a.

Träskelin, M.: Strategiat ja toimintamallit. Osatyökykyisten työssä jatkamisen tukeminen viidessä eri organisaatiossa. Kevan tutkimuksia 4/2011. Keva, Helsinki 2011 b.

Gould, R. & Kaliva, K.: Työkyvyttömyyseläke ja ansiotyö. Eläketurvakeskuksen raportteja 5/2010. Eläketurvakeskus, Helsinki, 2010.

Gould, R., Nyman, H. & Lampi, J.: Osatyökyvyttömyyseläkkeen toimivuus työeläkejärjestelmässä. Eläketurvakeskuksen keskustelualotteita 7/2008. Eläketurvakeskus, Helsinki, 2008.

Gould, R., Nyman, H. & Takala, M.: Osittain työkyvytön vai osittain työkykyinen? Tutkimus osatyökyvyttömyyseläkeläisten työssäolosta. Eläketurvakeskuksen raportteja 33. Eläketurvakeskus, Helsinki 2003.

Halmeenmäki, T. & Lybäck, K.: Eläkkeelle siirtyminen ja työssä jatkaminen eläkeuudistuksen näkökulmasta. Teoksessa: Forma, P., Harkonmäki, K., Saari, P. & Väänänen, J. (toim.): *Ketkä tekevät kuntatyön tulevaisuudessa?* Kuntien eläkevakuutus, Helsinki, 2008, 103–127.

Ilmarinen, J., Gould, R., Järvisalo, A. & Järvisalo, J.: Työkyvyn moninaisuus. Teoksessa Gould, R. ym. (toim.) *Työkyvyn ulottuvuudet*. Terveys 2000 –tutkimuksen tuloksia. Helsinki, 2006, 17–34.

Kaartinen, R., Forma, P. & Pekka, T.: Kuntatyöntekijöiden työhyvinvointi 2011. Kevan tutkimuksia 2/2011. Keva, Helsinki 2011.

Kunta-alan eläkkeet 2010. KuEL:n tilastollinen vuosikirja. Keva 9003/2011. Helsinki 2011.

Lehto, M.: Kaikki mukaan! Osatyökykyiset työmarkkinoilla. STM, Helsinki 2011.

Rytkönen, H., Hyttinen, M., Suolanen, S., Hänninen, K. & Juntunen, J.: Työelämän tervaskannot. Mikä saa jatkamaan fyysisesti raskaassa työssä? Eteran julkaisuja 6/2007. Helsinki, 2007.

Keva

Käyntiosoite

Unioninkatu 43
Helsinki

Postiosoite

PL 425
00101 Helsinki

www.keva.fi

Puhelin 020 61421

Sähköposti tutkimusyksikko@keva.fi

Keva

PL 425
00101 Helsinki

www.keva.fi